

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Národní stereotyp: případ ČR

Matěj Říha

© 2012 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra psychologie
Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Říha Matěj

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Národní stereotyp: případ ČR

Anglický název

National Stereotype: the Case of Czech Republic

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je zmapovat postoj k národní identitě z hlediska respondentů pocházejících z vybraných regionů ČR a pokusit se zachytit vztah mezi národní identitou a regionální identitou, respektive národním stereotypem a regionálními stereotypy.

Metodika

Bakalářská práce bude kombinovat kvantitativní a kvalitativní metodu. Teoretická část bude založena na studiu odborné literatury, na jejímž základě budou formulovány obecné závěry. Praktická část se bude opírat o vlastní výzkum. Při výzkumu a mapování zadaného problému budou použity jak kvantitativní metody (dotazník), ale převážně metody kvalitativní jako je zúčastněné pozorování a polostandardizovaný rozhovor.

Harmonogram zpracování

Četba a sběr informací z dostupné literatury: 05/2011 - 06/2011

Uskutečnění terénního výzkumu a zajištění polostrukturovaných rozhovorů a výsledků z dotazníků: 07/2011 - 09/2011

Zhodnocení nabytých informací z rozhovorů a dotazníků 10/2011 - 11/2011

Práce na konečném dokumentu bakalářské práce 12/2011 - 02/2012

Odevzdání bakalářské práce 03/2012

Rozsah textové části

30 - 40 stran

Klíčová slova

Identita, regionální identita, stereotyp, zvyky, tradice, etnicita, ČR

Doporučené zdroje informací

HOLÝ, Ladislav. Malý český člověk a skvělý český národ: Národní identita a postkomunistická transformace společnosti. Praha: SLON, 2010. 234 s. ISBN: 978-80-7419-018-6.

RAK, J. Bývalí Čechové: české historické mýty a stereotypy. Jinočany: H & H, 1994. 152 s. ISBN 80-85787-73-3.

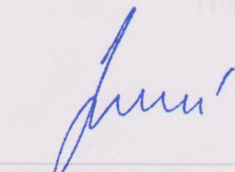
VLACHOVÁ, K., ŘEHÁKOVÁ, B.. Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie. Sociologický časopis, 2004, č. 40/4, s. 489-508.

Vedoucí práce

Koštálová Petra, PhDr., Ph.D.

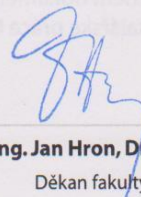
Termín odevzdání

březen 2012

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

prof. Ing. Jan Hron, DrSc., dr.h.c.

Děkan fakulty

V Praze dne 15.11.2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Národní stereotyp: případ ČR" jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 3. 2012

_____

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval PhDr. Košťálové, Ph.D. za její předané zkušenosti, důležité rady a vedení mé práce. Dále děkuji Mgr. Sandře Kreisslové, Ph.D. za její pomoc a užitečné rady. V neposlední řadě děkuji všem respondentům, jenž se účastnili mého výzkumu.

Národní stereotyp: případ ČR

National stereotype: the case of Czech republic

Souhrn

Tato práce zabývá otázkou národních a regionálních stereotypů České republiky. Především se zabývá rozdíly mezi regionálními stereotypy příslušníků konkrétních regionů a důvody, které tyto rozdíly způsobují. Dále má za úkol zjistit zda tyto rozdíly ve smýšlení na regionální úrovni mají vliv na národní cítění. Zkoumá také vznik stereotypů, druhy stereotypů a jejich transformace, ale věnuje se také pojmům jako jsou například národní identita, či národní hrdost.

Summary

This work addresses the issue of national and regional stereotypes of the Czech Republic. First of all it deals with the differences between the regional stereotypes of specific regions and the reasons which these differences cause. Also has the task to determine whether these differences in mentality at the regional level have an impact on the national sentiment. It examines the creation of stereotypes, the kinds of stereotypes and their transformation, but also deals with concepts such as national identity, and national pride.

Klíčová slova:

Identita, regionální identita, stereotyp, zvyky, tradice, etnicita, ČR.

Keywords:

Identity, regional identity, stereotype, habits, traditions, ethnicity, Czech Republic.

Obsah

1 ÚVOD	9
2 CÍL PRÁCE A METODIKA	11
2.1 CÍL PRÁCE	11
2.2 METODOLOGIE	12
3 LITERÁRNÍ REŠERŠE	14
4 TEORETICKÁ ČÁST	15
4.1 NÁRODNÍ IDENTITA	15
4.1.1 <i>identita - definice</i>	15
4.1.2 <i>Národ - definice</i>	16
4.1.3 <i>Národní identita - definice</i>	17
4.1.4 <i>Národní identita - Příklad ČR</i>	18
4.1.5 <i>Národní hrdost - Příklad ČR</i>	19
4.2 STEREOTYPY	20
4.2.1 <i>Stereotyp - definice</i>	20
4.2.2 <i>Vznik stereotypů</i>	24
4.2.3 <i>Etnické stereotypy</i>	26
4.2.4 <i>Národní stereotypy - Příklad ČR</i>	27
5 PRAKTICKÁ ČÁST	31
5.1 POPIS VÝZKUMU	31
5.1.1 <i>Strukturovaný dotazník</i>	31
5.1.2 <i>Polostrukturovaný rozhovor</i>	31
5.1.3 <i>Respondenti</i>	32
5.2 VLASTNÍ VÝZKUM	34
5.2.1 <i>Hlavní výzkumná otázka:</i>	34
5.2.2 <i>Pomocné výzkumné otázky:</i>	34
5.3 VÝSLEDKY ANALÝZY DAT	35
5.3.1 <i>Pomocná výzkumná otázka č. 1</i>	35
5.3.2 <i>Pomocná výzkumná otázka č. 2</i>	38
5.3.3 <i>Pomocná výzkumná otázka č. 3</i>	42
5.3.4 <i>Pomocná výzkumná otázka č. 4</i>	44
6 ZÁVĚR	47
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	49
7.1 <i>Knižní zdroje:</i>	49

7.2 Internetové zdroje:	50
8 SEZNAM PŘÍLOH.....	51
8.1 STRUKTUROVANÝ DOTAZNÍK	51
8.1.1 Předmluva k dotazníku:.....	51
8.1.2 Otázky v dotazníkovém šetření:	51

1 Úvod

Je to zakódováno v hlavě každého z nás. Od pradávna mají lidé po celém světě tendence zdržovat se ve skupinách. Člověk, který je členem určité sociální skupiny, má jistě větší šanci na přežití, či zkrátka kvalitnější život, než samotář, který se s problémy vypořádává sám. Právě tato příslušnost k sociální skupině, kterou může být národ, subkultura, etnikum, ale třeba i výtvarný kroužek, pomáhá jedinci k nalezení a vytvoření jeho identity. S identitou úzce souvisí také stereotypy. Je samozřejmé, že člověk, který je členem nějaké skupiny na základě společných názorů, zájmů a jiných charakteristických vlastností, bude také uvažovat podle velice podobných stereotypů jako ostatní členové.

Za pomoci stereotypů uvažuje každý z nás každý den. Jde o ulehčení života. Člověk nemusí nad danou situací sáhodlouze přemýšlet a hledat adekvátní směr svých myšlenkových pochodů, ale pomocí stereotypů ji rovnou zaškatulkuje a úsudek je na světě.

Národní stereotypy jsou poslední dobou velice "žhavé" téma, které nám je předkládáno z důvodu postupně šířící se globalizace stále častěji. Může mít tento aspekt za následek vymícení národních stereotypů? Pokud bychom se domnívali, že národní stereotypy jsou určovány jakousi povahou národa, nemuseli bychom se bát o ztrátu identity v globalizovaném světě. Národní stereotypy se však zdají být určovány především historickými fakty, v kterých daný národ figuruje, osobními skutečnostmi, či současnou politickou situací. Když se zeptáte člověka, který nikdy nepotkal Rusa, Němce, Španěla, Angličana, Itala, či Japonce, na charakteristické vlastnosti těchto národů, pravděpodobně bude schopný odpovědět a pravděpodobně se tato odpověď bude shodovat se spoustou jiných odpovědí. Každý přeci ví, že Němci jsou ukáznění, Italové urvaní, Američané hloupí a Angličané konzervativní. Ať už je předchozí věta pravdivá, či není, je to skutečnost, kterou nemůžeme vyvrátit, aniž bychom v dané zemi strávili delší dobu. Jelikož se však například Praha stává stále kosmopolitnějším městem, mohou se také její obyvatelé více dostávat do konfrontace příslušníků jiných národností. Může to mít za následek změnu jejich národních stereotypů? Může to znamenat předvěst ztráty národní identity? A je tedy možné, že například člověk z malého nekosmopolitního města na jižní Moravě bude na úrovni národních stereotypů uvažovat jinak, než člověk z Prahy?

Právě na tyto otázky se bude tato bakalářská práce snažit najít odpověď. Nejdříve bude prostudována odborná literatura, na jejímž základě budou objasněny pojmy jenž jsou pro toto téma stěžejní. Zkoumána a vysvětlena budou tedy především slova identita, národ a stereotyp. Na základě těchto informací budou vytvořeny výzkumné otázky, a zvolen příhodný způsob výzkumu, který umožní nasbírání dat, z nichž bude možné vytvořit odpovědi na výše zmíněné otázky.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Cílem této bakalářské práce je zmapovat postoj k národní identitě z hlediska respondentů pocházejících z různých regionů České republiky a pokusit se zachytit vztah mezi národní identitou a identitou regionální, respektive národním stereotypem a regionálními stereotypy. Cílem práce je také zjistit, zda stereotypy přetrvávají, jaká je jejich role ve společnosti, zda existuje určitá transformace těchto stereotypů a pokud ano, čím je způsobena. Prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které budou zhotovovány s vybranými respondenty podle stupně validity jejich názorů pro tuto práci; prostřednictvím kvantitativních dotazníků, které budou rozděleny mezi příslušníky moravskoslezského a českého regionu; prostřednictvím pozorování a osobních zkušeností nasbíraných z pobytu v moravskoslezském a českém regionu budou objektivně sledovány a posléze interpretovány:

- Hlavní charakteristiky a vlastnosti příslušníků těchto regionů a jejich odlišnosti,
- Autostereotypní názory příslušníků jednotlivých regionů,
- Vzájemný vztah těchto regionů,
- Jakou roli hrají předsudky v procesu utváření názorů příslušníků českého regionu na příslušníky moravskoslezského regionu a naopak.
- Změna, či přetváření stereotypů z důvodů globalizace, urbanizace, či jiných faktorů

2.2 Metodologie

Pro zhotovení a dokončení této bakalářské práce bude použito více postupů. Hlavní textové části této práce, kterými jsou část teoretická a část praktická, jsou od sebe velmi odlišné a proto je k jejich vypracování nutné zvolit také odlišné přístupy při sběru dat a jejich vyhodnocování.

Teoretická část bude založena na studiu odborné literatury, na jejímž základě budou formulovány obecné závěry. Jejím účelem je připravení čtenáře na část praktickou, která již bude pracovat s pojmy, jež budou vysvětleny v části teoretické. Při výběru vhodné literatury je třeba dbát na relevanci a důvěru čteného textu a proto je lepší nečerpat pouze z jedné, či dvou knih, nýbrž z více textů od více autorů. Různí autoři mohou mít na různé problémy různé názory a pokud by byl rozsah literární rešerše omezený, zapříčinilo by to nízkou výpovědní hodnotu námi formulovaných závěrů, jelikož by již nešlo o objektivní klasifikaci nasbíraných dat, ale o rozbor názorů toho či onoho autora.

Praktická část se již bude opírat o vlastní výzkum. Bude rozdělena na čtyři výzkumné otázky. Odpovědi na tyto otázky budou konstruovány na základě nasbíraných dat z výzkumu. Z pohledu na název této práce, jde poznat, že zde budou použity sociologické postupy, či postupy jiných humanitních věd. Co se tedy týče výzkumných metod, je samozřejmé, že nejpříhodnější by bylo využití kvalitativních metod výzkumu.

Tyto metody mají výhody i nevýhody. Jejich zřejmé výhody tkví ve skutečnosti, že jejich základem je důraz na autentičnost. Pokud výzkumník využívá metod kvalitativních například při rozhovoru, nepokládá otázky tak aby respondent mohl odpovědět stroze "ano" či "ne". Naopak, kvalitativní výzkumné metody se užívají tehdy, je-li k vyřešení problému potřeba proniknout do hloubky. Čili, vrátíme-li se opět k rozhovoru, respondent bude nucen mluvit spíše sám a výzkumník ho bude pouze usměrňovat, či popichovat k ještě rozsáhlejšímu popisu té oné oblasti, která mu popřípadě přijde stěžejní. Obecně tedy můžeme říci, že kvalitativní výzkumné metody jsou přesnější a pokud se jedná o tuto práci je také jejich výpovědní hodnota větší. Pokud však nemá výzkumník velké množství času, lze k objasnění problému využít u metody kvantitativní.

Další metodou která spadá do oblasti kvalitativního výzkumu je zúčastněné pozorování, jenž bude v této práci použito spíše pro doplnění, či upřesnění informací nasbíraných z rozhovorů a dotazníků. Mnoho respondentů, jenž byli vybráni pro strukturovaný dotazník a několik respondentů, kteří byli vybráni pro polostrukturovaný rozhovor, totiž pochází z místa, kde bylo pozorování uskutečněno.

Pokud zvolíme kvantitativní přístup, je třeba si uvědomit, že v sociálních vědách tento přístup vychází z přírodních věd a tudíž zde existuje předpoklad, že lidské chování lze do jisté míry měřit, kvantifikovat, tedy předpovídat. Při kvantitativním výzkumu také existují různé metody sběru dat, všechny se ale vyznačují silnou strukturalizací a obecně zde respondentům není dán takový prostor k vyjádření dle vlastního uvážení jako v přístupu kvalitativním. Výzkumník vytvoří koncept, kterého se drží a respondent nemá jinou volbu, než se ho držet také. Data jsou poté měřena matematickými operacemi aby následně mohla být vyhodnocena metodami statistickými. Cílem je explorace, popis a ověření předem stanovených představ o vzájemném vztahu výzkumníkem vybraných proměnných.¹ Výhody kvantitativního výzkumu jsou jistojistě spojeny jeho rychlosti a snadnějším analyzováním nasbíraných dat. Pro příklad uvedeme strukturovaný dotazník. V tomto případě respondent odpovídá na otázky, ale má pouze omezený výběr z předem zvolených odpovědí. Tímto způsobem se dá dosáhnout obrovského množství nasbíraných dat za poměrně krátký čas a jelikož se odpovědi respondentů více či méně opakují je jeho analyzování snadné a nezabere mnoho času. Na druhou stranu v sociálních výzkumech nemůže být jeho výpovědní hodnota příliš vysoká, jelikož spousta respondentů by jistě využila jinou odpověď, než jim byla poskytnuta k výběru.

Oba výše popsané přístupy k výzkumu tedy mají své výhody i nevýhody a z tohoto důvodu byl pro tuto bakalářskou práci zvolen smíšený přístup k výzkumu. Spočívá v kombinaci kvantitativních a kvalitativních metod. Kvantitativní výzkum zde bude soustředěn na kvantifikaci nasbíraných standardizovaných dat a následně na statistické vyčíslení. Kvalitativní výzkum se zaměří na hlubší proniknutí do problému. Poté budou závěry z kvantitativního a kvalitativního výzkumu spojeny v jeden celkový závěr praktické části.

---

¹ (HENDL, 2005, str. 46)

3 Literární rešerše

Této bakalářské práci posloužilo jako zdroj informací více knih, článků, či internetových publikací. Všechny zdroje přispěly určitým dílem k sepsání teoretické části a pomohly při přípravě výzkumu. Přeci jenom lze vyzdvihnout knihy, které posloužily více než ostatní. První z nich je kniha od Jozefa Výrosta, *Sociální psychologie*.² V této knize nás autor seznamuje s pojmy, jenž jsou stěžejní pro tuto práci a zároveň základní, jelikož se od nich odvíjí zbytek teoretické části a bez jejich pochopení by nebylo možné pokračovat dále. Výrost zde vysvětluje, co je to identita, jak vzniká, co ji ovlivňuje a další skutečnosti spojené s tímto pojmem.

Dalším zdrojem byla kniha Ladislava Holého, *Malý český člověk a skvělý český národ: Národní identita a postkomunistická transformace společnosti*.³ Tato kniha nám již umožní dostat se hlouběji a blíže se zaměřit na Českou republiku. Autor zde již nerozebírá pouze obecná fakta, nýbrž se zde již rozebírá národní identita České republiky a národní stereotypy České republiky. Holý v jeho knize vysvětluje pozitivní i negativní autostereotypy a heterostereotypy Českých občanů a vypisuje informace, jenž umožňují pochopit důvody a důsledky transformace národní identity i národních stereotypů.

Třetím hlavním zdrojem této práce byla kniha *O povaze předsudků*⁴, kterou napsal Gordon W. Allport. Podobně jako nám kniha Jozefa Výrosta usnadnila pochopení významu slova identita, Allportova kniha vysvětluje význam slova předsudek. Autor na zajímavých příkladech popisuje příčiny stereotypy ze všech úhlů pohledu. Dozvíme se jak probíhá proces utváření stereotypu (kategorizace), na základě čeho vznikají stereotypy, jak se dají ovlivnit, jak zanikají a mnoho dalšího.

Dalším zdrojem, který stojí za zmínku je jistě sociologická studie Kláry Vlachové a Blanky Řehákové, *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie*⁵, která na jednoduchých tabulkách a grafech vysvětluje konkrétní stav národní identity a stereotypů ČR ve výzkumech z roku 1995 a roku 2003.

---

² (VÝROST, 2008)

³ (HOLÝ, 2010)

⁴ (ALLPORT, 2004)

⁵ (VLACHOVÁ, ŘEHÁKOVÁ, 2004)

4 Teoretická část

4.1 Národní identita

4.1.1 identita - definice

K lepšímu a přesnějšimu pochopení pojmu "národní identita" je důležité nejdříve správně definovat slovo "identita". Identita (z latinského *identicus* - totožný, stejný) je poměrně častý výraz a setkáváme se s ní den co den. Pokud však zabředneme do hloubky, zjistíme, že její klasifikace není zdaleka tak jednoduchá. Existuje více úhlů, ze kterých se dá na tento pojem nahlížet: z filozofického hlediska je možné se nad samotnou podstatou identity zamýšlet donekonečna; z hlediska psychologického můžeme zkoumat například dynamiku identity jedince v socializačním procesu a utváření jeho osobnosti; někteří sociální psychologové se zabývají problémem ztráty identity jedince v teorii davu; z politologického pohledu dnes můžeme nahlížet na identitu v souvislosti s Evropskou unií jako na identitu evropanství.⁶ Zde bude pro definici identity využito sociálně psychologické vymezení.

Během zkoumání identity je důležité, zda osoba považuje konkrétní charakteristiku za takovou, která jí zabezpečuje respekt a uznání jiných. Zahrnuje také to, jak daná osoba či skupina nahlíží na sebe samou. Při pohledu do významových slovníků zjistíme, že synonyma pro slovo identita jsou také slova "individualita" a "osobnost"; tento pojem by tedy měl vyjádřit skutečnost, že osoba či skupina je právě taková jaká je a ne jiná. Identita osoby, skupiny je tvořena důležitými vlastnostmi, které udávají fakt, že kdyby se změnily, osoba, skupina by již nemohla být taková jako dříve - nebyla by stejná. Samozřejmě by se dalo dlouze polemizovat o tom, jaké skutečně jsou ony podstatné vlastnosti.⁷

Zestručněným způsobem lze identitu rozdělit na identitu "sociální" a identitu "osobní". U sociální identity využíváme pojmu "sociální kategorie", kdy kategorie vyjadřuje sociální skupinu do níž jedinec patří. Každá taková kategorie má svá vlastní

---

⁶ (Když se řekne identita...: regionální identita. (I. část). ROUBAL, Ondřej. SOCIOweb: Sociologický webzín [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=138&lst=116>)

⁷ (VÝROST, 2008, str. 110)

pravidla, ať už zamlčená, či vyjádřená, která udávají, zda jedinec do skupiny patří, či nemá právo být její součástí. Existují zde určité specifické vlastnosti členů, které se shodují a díky kterým se od členů očekává určitý způsob chování. Pokud jde o naši kulturu, nemusí identita osoby končit u její příslušnosti k určité kategorii - skupině. Vyjadřuje jí také charakteristika osoby - "osobní identita", která může být vymezena například fyzickým vzhledem, morálním přesvědčením, stylem komunikace, či chováním v určitých situacích. Jedná se o takové charakteristiky, o kterých osoba ví a vnímá je jako odlišné od ostatních. Nechce je změnit a je na ně hrdá, nebo se jí nezamlouvají, chtěla by je změnit, ale zároveň si uvědomuje, že bez ní by nebyla sama sebou. Pojmy "sociální kategorie" a "osobní identita" se samozřejmě propojují. Sociální kategorie přijme jedince za svého na základě jeho osobní identity, která musí odpovídat pravidlům a vlastnostem dané skupiny. Jelikož se daná sociální skupina sestává ze členů s podobnými osobními identitami, přijatého jedince uznává a respektuje i jeho osobní identitu. Funguje zde tedy zpětná vazba.⁸

4.1.2 Národ - definice

Národ lze definovat jako jednoznačně nejvyšší kulturní jednotku, kterou tvoří občané státních společností. Mnoho autorů interpretuje slovo "národ" jako politickou jednotku, která nahradila kmen - tj. rodovou společnost. V tu dobu však toto slovo neposkytovalo stejný význam jako dnes. Odborný termín "národ" se v dnešním slova smyslu objevil až na počátku 20. století.⁹

Ke správné definici národa používáme výčtové definice, či skupinové definice. Výčtové definice národa nám vypočítávají znaky národa a jsou v podstatě shodné s kterýmikoli výčtovými definicemi lokálních skupin, jako jsou například vesnice, skupiny vesnic, skupiny oblastí a podobně, které si jejich obyvatelé určují sami. Jde v podstatě o opakující se představy příslušníků daného národa o tom, čím je jejich skupina nejvyššího řádu, čili čím, jak a proč se liší od obyvatel ostatních lokálních skupin. Povětšinou to je

---

⁸ (VÝROST, 2008, str. 109)

⁹ („My“, příslušníci civilizovaných národů, a „oni“, příslušníci kmenů: aneb Antropologické vidění všelijak chápaných pojmů. KANDERT, Josef. Vesmír [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://vesmir.cz/clanek/my-prislusnici-civilizovanych-narodu-a-oni-prislusnici-kmenu>)

právě území, na kterém žijí, nářečí, vlastní dějiny a kultura, či náboženství.¹⁰ Skupinová definice národa by se dala vysvětlit následovně:

Jak říká Gellner: „*Dva lidé patří ke stejnému národu, když: sdílejí stejnou kulturu (soubor myšlenek, znaků, představ, způsobů chování a dorozumívání) a uznají jeden druhého za náležejícího ke stejnému národu. (Variantou je tvrzení, že národy mohou být definovány v pojmech jak vůle, tak kultury, a v pojmech sbližování obou s politickými jednotkami. Míněna je vůle a kultura tvůrců a nositelé těchto skupin, tj. národů.)*“¹¹

4.1.3 Národní identita - definice

„*Myslíme tím stejnost národa v čase a ve všech okolnostech? Anebo skutečnost, že jde o tento národ a žádný jiný? Nebo jsou to rozdíly mezi národy, které chceme vyjádřit? Anebo přihlášení se k národu jeho příslušníky a jejich vlastenecké cítění? Nebo chceme vyjádřit kontrast mezi identitou národní a identitou občanskou?*“¹²

V současném světě, kde začlenit se, neboli identifikovat se, je jedním ze základních požadavků na úspěšný a kvalitní život, tak činíme většinou prostřednictvím skupinových identit. Národní identita definuje kým jsme - kulturně i politicky a proto je dnes národní stát, který je kulturní i politickou jednotkou, jednou z nejdůležitějších skupinových identit.¹³

Pojem "národní identita" se začal objevovat u generací, které se považovaly za moderní západní společnosti. V této době, kdy probíhaly politické a průmyslové revoluce, si rozvinuté státy (USA, Anglie, Francie) začaly uvědomovat, na jejich poli, čteně se objevující negativní faktory a rozhodly se začít s přeměnou od společnosti tradiční ke společnosti emancipované. Mnohé bylo vystaveno rozumovému soudu (zrušení nevolnictví; odvracení se od víry) a dokonce i války již nebyly označovány jmény

¹⁰ („My“, příslušníci civilizovaných národů, a „oni“, příslušníci kmenů: aneb Antropologické vidění všelijak chápaných pojmů. KANDERT, Josef. Vesmír [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://vesmir.cz/clanek/my-prislusnici-civilizovanych-narodu-a-oni-prislusnici-kmenu>)

¹¹ (GELLNER v „My“, příslušníci civilizovaných národů, a „oni“, příslušníci kmenů: aneb Antropologické vidění všelijak chápaných pojmů. KANDERT, Josef. Vesmír [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://vesmir.cz/clanek/my-prislusnici-civilizovanych-narodu-a-oni-prislusnici-kmenu>)

¹² (VÝROST, 2008, str. 110)

¹³ (VLACHOVÁ, ŘEHÁKOVÁ, 2004, str. 11)

panovníků a vojevůdců, nýbrž začaly být chápány jako války národů. Samozřejmě je zde nepopíratelná souvislost s nacionalismem, národní identita se však určuje i jinými parametry, jako jsou jazyk, národní historie, obývané území, národnostní uvědomění, nebo i náboženské vyznání. Po spojení těchto aspektů dostáváme pojem národní identitu.¹⁴

Pro některé však může být národní identita podřazena jiným identitám. Rozdílné názory na českou národní identitu lze pozorovat na výzkumu ISSP z let 1995, jenž uvádí Vlachová a Řeháková. V jednom z výzkumů měli respondenti seřadit deset různých identit (zaměstnání; rasa/etnikum; pohlaví; věk; náboženství; politická strana; národnost; rodina; sociální třída a část země, kde jedinec žije) podle toho, jak jsou v jejich očích důležité. Národnost se v tomto výzkumu vyskytovala až na pátém místě. Za nejdůležitější respondenti považovali současné nebo dřívější zaměstnání; na druhém místě se umístilo rodinné postavení; na třetím pohlaví a na čtvrtém věková skupina.¹⁵ Můžeme zde tedy pozorovat, že při náhledu na ostatní osoby není národní identita právě oním hlavním kritériem při konstrukci vlastního názoru.

4.1.4 Národní identita - Příklad ČR

Česká národní identita, stejně jako většina ostatních národních identit, byla konstruována jako protiklad, či opozice k "těm druhým". Jak šel čas a měnily se politické podmínky, "ti druzí" se měnili s nimi. Z moderní historie jistě stojí za zmínku konstruování české národní identity ve vztahu k Němcům, kteří obývali stejný politické, geografický, kulturní a ekonomický prostor jako Češi. Od doby vzniku První republiky (1918) do rozpadu Československa byli za "ty druhé" zase považováni Slováci a národní identita Čechů se tedy utvářela v opozici vůči Slovensku. V opozici byla česká národní identita jistě i vůči Rusům a Sovětskému svazu v letech 1945 - 1991.¹⁶

Rozpad Československa byl obecně chápán jako příkladný transformační proces v jehož rámci se v bývalých komunistických zemích mění komunistická ideologie na ideologii nacionalistickou, což znamená, že zánik "komunistické říše" byl pokračoval

---

¹⁴ (PECKA, 2010, str. 94)

¹⁵ (VLACHOVÁ, ŘEHÁKOVÁ, 2004, str. 15)

¹⁶ (VLACHOVÁ, ŘEHÁKOVÁ, 2004, str. 11)

vznikem národních států. Při podrobnějším prostudování veřejných protikomunistických demonstrací v letech 1988 a 1989 a svržení komunistického systému v roce 1989 Holý usuzuje, že odpor, který vznikal, byl ve jménu národa a byl chápán jako národnostní boj proti tomu, co bylo všeobecně považováno jako utlačování jiným národem. Sovětský svaz popisuje jako cizího sovětského vetřelce, který československým občanům bránil v projevu klasických tradic a hodnot, jenž lidé chápali jako své a zároveň je ničil. Revoluce byla považována za vyústění odporu, který byl považován jako "my" (český národ) v opozici proti "nim" (socialistickým cizincům, jenž ovládali lid proti jeho vůli). Svržení tohoto režimu tedy bylo bráno jako národní osvobození.¹⁷

Česká národní identita je v českých občanech zakořeněna díky historii českého národa. Není správné posuzovat historické události, jenž se odehráli na území českých zemí, jako příznivé, či je klasifikovat jako události s negativním dopadem na český národ. Je to právě česká historie, která umožňuje chápat věci ve smyslu, že *„jsme dnes tím, čím jsme, právě proto, že se to či ono odehrálo v naší minulosti“*.¹⁸ Česká národní identita se měnila v minulosti na základě událostí, které s ní souvisely a bude se jistě měnit i v budoucnu na základě událostí, které s ní budou souviset.

Jelikož je národní identita českého občana chápána také jako historické povědomí, je jasné, že všichni Češi se nebudou se svými názory shodovat. Někomu přišly minulé události příznivé pro vývoj českého národa a někomu naopak.

4.1.5 Národní hrdost - Příklad ČR

Pokud hovoříme o národní hrdosti, popisujeme ji jako pozitivní cit, jenž cítíme vůči svému národu. Existuje mnoho faktorů, které v očích občanů ovlivňují "výši" jejich hrdosti vůči jejich národu. Obecně můžeme říci, že národní hrdost je posuzována podle úspěchů, či neúspěchů daného státu, v dané oblasti jeho činnosti. Těchto oblastí je samozřejmě velmi mnoho, jelikož stejně tak jako je každý člověk o něco jiný, tak má také každý člověk jiné priority a národní hrdost posuzuje dle jiných měřítek a také v jiných oblastech. Mezi

---

¹⁷ (HOLÝ, 2010, str. 15)

¹⁸ (HOLÝ, 2010, str. 17)

nejdůležitější specifické oblasti národní hrdosti však jistě patří ekonomické výsledky státu, to zda je náš stát respektován ostatními státy, fungování demokracie a zabezpečování občanů, historie státu, sportovní výkony, či kultura.¹⁹ Pavol Frič také uvádí, že pocit národní hrdosti je významně spojen s délkou trvání s a úspěchem vládnoucího politického systému. Je tedy zřejmé, že národy s všeobecně větší národní hrdostí budou ty, které delší dobu žijí pod taktovkou stejného režimu. Je to logické: pokud vládne stejný režim po dlouhou dobu, je možné očekávat, že lid je s režimem spokojený, čili jeho národní hrdost je vysoká; pokud se však režimy mění, je jisté, že lid s režimy spokojen nebyl, požadoval změnu a z tohoto důvodu se zde nepochybně setkáme s národní hrdostí, jenž je o poznání menší.²⁰

Jestliže se zaměříme na národní hrdost České republiky a srovnáme ji s ostatními zeměmi, nevyjde z toho nejlépe. Ve výzkumu ISSP z roku 2003 byla na základě několika otázek, které se týkaly výše vyjmenovaných specifických oblastí, srovnána národní hrdost České republiky s národní hrdostí zemí střední a východní Evropy. Česká republika se umístila na třetím místě od konce. Vlachová a Řeháková se zaměřily pouze na Českou republiku, rozebraly odpovědi na jednotlivé otázky z roku 2003 a porovnály je s odpověďmi na totožné otázky z výzkumu ISSP z roku 1995. Po srovnání nasbíraných dat je zřejmé, že výrazně klesl počet lidí, jenž jsou hrdí na politický vliv ČR ve světě, na historii státu, ekonomické výsledky a fungování demokracie. Národní hrdost lidí naopak vzrostla v oblastech kultury, sportu a ozbrojených sil. Z tohoto příkladu tedy můžeme pozorovat, že i národní hrdost se mění v závislost na mnoha okolnostech, které působí v rámci daného národa.²¹

4.2 Stereotypy

4.2.1 Stereotyp - definice

Pokud jde o lidi, stereotypy fungují jako forma iracionálního posuzování jedinců. Stereotypním zařazováním jedince "házíme do stejného pytle", kam pasuje skupina lidí,

---

¹⁹ (VLACHOVÁ, ŘEHÁKOVÁ, 2004, str. 22)

²⁰ (FRIČ a kol., 2008, str. 288)

²¹ (VLACHOVÁ, ŘEHÁKOVÁ, 2004, str. 22)

kteří mají nějaký společný znak a podle určitých povrchních signálů jej také klasifikujeme (když se člověk usmívá, je šťastný; lidé, kteří kouří, jsou nervózní a neumějí se ovládat; kdo má klenuté čelo, je inteligentní; tlustí lidé jsou veselí...). Při posuzování jedince nezkoumáme to, jaký doopravdy je, nesnažíme se upravit skupinu, do které jej chceme zařadit a nejde zde ani o pomůcku při dokreslování osobnosti jedince na základě neúplných informací. Při stereotypizaci zařazujeme jedince do již hotových skupin, na které již máme vytvořený názor. Čím méně máme o dané osobě informací, tím je samozřejmě zařazení lehčí a vlastnosti jedince tedy automaticky splývají s vlastnostmi ostatních členů skupiny, i kdyby se s nimi shodoval jen právě v té jedné, jenž je pro nás rozhodující. Stereotypy můžeme zaznamenávat vůči různým etnickým minoritám (Romové kradou...), vůči celým národům (Američani jsou hloupí a tlustí, Japonci jsou zdvořilí a stydliví...), vůči ženám (ženy mají špatný orientační smysl; multitasking...), také ale vůči mužům (muži jsou necitliví, muži myslí jen na sex...), vůči různým druhům povolání (manažeři jsou bohatí, bankéři hamižní...).²²

Při častějším kontaktu s členy určité skupiny dochází k vytváření postoje, který bývá z důvodu absence potřebných informací dotvářen formou zkratky, jako osobní konstrukt. Poté již stačí jen zmapovat některé další projevy chování, abychom byli schopni dokončit náš konečný obraz, aniž by jsme jedince podrobněji zkoumali. Vlastnosti dané osoby tedy dotváříme našimi stereotypy, které nám brání v cestě za poznáním dalších projevů chování, jenž by umožnili kvalitnější, diferenciovanější a pravdivější jedince i celkový obraz skupiny.²³

Stejně jako lidé mění své názory, mohou se měnit i jejich stereotypy. Jsou to změny, které jsou součástí momentálního postoje a mění se pozvolna z důvodu vlivu určité silné emoční zkušenosti - potyčka s neonacisty zapříčiní sdílení názorů s "*Antifou*" (*Organizace, jenž bojuje proti neonacismu a ultrapravicí*), politiky (zklamání oblíbenou politickou stranou a následný názorový přechod k opoziční straně), změny bydliště (nastěhování se do oblasti s vysokým podílem na minoritním obyvatelstvu může vést k extrémistickým názorům) a tak dále. Změnu stereotypu ovšem může zapříčinit i druhá strana. Zde hraje

---

²² (MIKULÁŠTÍK, 2003, str. 70)

²³ (MIKULÁŠTÍK, 2003, str. 71)

důležitou roli situační komplex, tedy určité situace, v kterých onu osobu vidíme, mohou dotvářet, nebo i měnit způsob, kterým na ni hledíme.²⁴

Ze sociologického hlediska rozdělujeme stereotypy na *autostereotypy* a *heterostereotypy*. Autostereotypy vysvětlují a týkají se charakteristiky a popisu skupiny kam patříme oproti skupině druhé. Jedná se většinou o pozitivní a příznivé hodnocení, jelikož se oproti ostatním skupinám hodnotíme z pravidla jako ti lepší (zlaté české ručičky, Češi jsou mistři improvizace...). Na druhé straně heterostereotypy se zabývají charakteristikou popisu skupiny, kam nepatříme oproti té, do které patříme. Zde se povětšinou jedná o negativní hodnocení (klasický heterostereotyp Angličanů: Skoti jsou lakomí). Autostereotypy a heterostereotypy by jsme tedy mohli klasifikovat jako určité předsudky, s kterými se pojí určitý postoj, jenž ovlivňuje to, jak na určité jedince nahlížíme a jak s nimi jednáme.²⁵

Jak již bylo řečeno výše, stereotypy mohou být rozděleny na autostereotypy a heterostereotypy. Jde o rozdílné druhy pohledů a tudíž taky jistě musí vznikat a vytvářet se odlišným způsobem. Víme již že autostereotypy charakterizují náš pohled na sociální kategorii, do které patříme a jedná se, většinou, o pozitivní mínění. Jako příklad uvedeme velkou sociální kategorii - Češi. V očích běžného občana českého národa je klasický malý český člověk představován skloubením dvou charakteristických vlastností: průměrnost a zdravý selský rozum. Můžou mu chybět peníze, může mu chybět síla nebo krása, ale nikdy mu nechybí inteligence. Stačí si vzpomenout na dobrého vojáka Švejka. Z jeho činů nelze se stoprocentní jistotou určit, zda byl hloupý, či inteligentní; zda věřil svým činům, nebo zda svou hloupost jen předstíral právě díky jeho inteligenci. I přes to, že neexistují důkazy, jen by nás ujistili, většina Čechů si to vysvětlí tak, že musel být inteligentní a svou hloupost pouze předstírat právě z toho důvodu, že byl Čech a kdo tvrdí něco jiného, jde sám proti sobě.²⁶

Lidský život je na stereotypech založen. Snažíme se kategorizovat (generalizacemi) vše, co jde. Proč? Pomáhá to a urychluje to naše jednání. Když se venku zatahuje obloha a

---

²⁴ (MIKULÁŠTÍK, 2003, str. 71)

²⁵ (Jadwiga Šanderová: Sociologické uvažování se vždycky hodí. REITHOFOVÁ, Alžběta. Sociál: Časopis studentů fakulty sociálních věd UK [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://social.ukmedia.cz/jadwiga-sanderova-sociologicke-uvazovani-se-vzdycky-hodi>)

²⁶ (HOLÝ, 2010, str. 78)

vlhne vzduch, většina lidí si vezme při odchodu z domova deštník. Když vidíme rozzuřeného psa, vyhneme se mu a při návštěvě zubaře, očekáváme také určité chování. Lidská mysl se tedy snaží klasifikovat běžné každodenní, ale i ty méně časté situace podle určitého kódu, který "vyplave" vždy, když daná situace nastane. Stát se samozřejmě může, že člověk situaci klasifikuje chybně (například nezačne pršet a musíme s sebou vláčet deštník zbytečně), toto chování se však dá označit za racionální, jelikož jsme tak učinili na základě vysoké pravděpodobnosti. Je to logické: každý den toho zažíváme tolik a kategorizace nám pomáhají v rychlém přizpůsobování se životu odpovídajícím a námi požadovaným způsobem.²⁷

Kategorizace v nás nevyvolávají pouze určitý obraz (když si přečtete slovo "jezero", vybavíte si obrázek určitého jezera; když uslyšíte slovo "hrad", vybavíte si zase obrázek určitého hradu), vyvolávají také specifický pocit, čili nejenže si vybavíme obraz hradu, uvědomíme si také, jestli máme hrady rádi, nebo ne.²⁸

Kategorizace mohou být více, či méně opodstatněné. Vždy mají základ na jisté pravdivé skutečnosti. Tato skutečnost však nemusí být pro správnou a racionální kategorizaci dostačující a výsledná kategorizace může vyznít jako mylná. Za více racionální a opodstatněné generalizace se dají považovat vědecké zákony, jenž vznikají ze zkušenosti a dá se od nich očekávat že dopadnou určitým způsobem s vysokou pravděpodobností. I u etnických kategorizací tak můžeme činit s vysokou pravděpodobností. Pokud o černochovi z New Yorku řekneme, že barva jeho pleti bude tmavá a že bude hovořit anglicky, existuje zde velmi vysoká pravděpodobnost, že jeho barva pleti opravdu tmavá bude a hovořit anglicky bude také. Pokud o něm ale na základě našich konkrétních přesvědčení řekneme, že bude pověřivý, hloupý, či ho označíme za výtržníka, bude pravděpodobnost správné kategorizace mnohem menší a tudíž iracionální. Pro vytvoření racionálního předpokladu pro určitou etnickou skupinu je předpokladem seznámení s onou určitou etnickou skupinou. Zdá se však, že lidská mysl běžně vytváří kategorizace iracionální stejně lehce jako kategorizace racionální.²⁹ Jako příklad uvádí Allport: *„jistá komunita v Guatemale chová prudkou nenávisť vůči Židům. Žádný příslušník žádného žida nikdy neviděl. Kde se tedy vzala kategorie - Židy je třeba nenávidět? Za prvé,*

---

²⁷ (ALLPORT, 2004, str. 51)

²⁸ (ALLPORT, 2004, str. 53)

²⁹ (ALLPORT, 2004, str. 53)

*komunita bývala silně katolická a učitelé všem říkali, že Židé zabili Krista. A součástí místní kultury byl také starý pohanský mýtus o d'áblu, který zabil boha. Tyto dvě emočně silné ideje se spojily a vytvořily nepřátelský postoj vůči židům.*³⁰

4.2.2 Vznik stereotypů

Stereotypy vznikají na základě zjednodušení, nebo překroucení pravdy k vlastní představě, která umožňuje generalizovat onen nahlížený objekt podle již dopředu vytvořených charakteristik, skrz které posléze nahlížíme na všechny ostatní objekty, jenž spadají do stejné kategorie.³¹ Allport vznik stereotypů vysvětluje na příkladné situaci mexického dělníka, jenž pracuje u svého zaměstnavatele v Texasu. Zaměstnavatel a dělník jsou od sebe odlišní jak vzhledem, barvou kůže, kulturou, jazykem a náboženstvím. Zaměstnavatel o dělníkovi ví jen to, že chodí do práce, odchází a že mu vyplácí mzdy. Dělník přijde do práce pozdě a jeho pozdní příchody se několikrát opakují, což dá za vznik předsudku (negativní stereotyp) v hlavě zaměstnavatele. Jelikož se mu nechce zjišťovat si o mexické komunitě další informace a nechce se mu ani ptát se dělníka na důvody, není pro něj nic snadnějšího než označit všechny Mexičany za líné a nedochvilné a nespolehlivé. Tuto představu samozřejmě ještě umocní to, když se zaměstnavatel dozví, že jeho nedochvilnost má za výsledek určité ekonomické obtíže a má tedy důvod k nepřátelství. Ne však nepřátelství vůči mexickému dělníkovi, nýbrž celé mexické populaci. Když se teď setká s jiným Mexičanem, který nemá s jeho dělníkem nic společného, okamžitě si jej zařadí do stejné skupiny a bude ho charakterizovat stejně. Toto chování je iracionální, jelikož všichni Mexičani samozřejmě nejsou stejní. Je to ovšem chování pochopitelné. Pokud by uvažoval zaměstnavatel logicky, musel by si uvědomit, že dělníka nezná jako člověka, nezná jeho osobní problémy, jenž mohly způsobit jeho pozdní příchody, nezná ani mexickou kulturu a tudíž nemůže na základě pouze těchto jím nasbíraných informací charakterizovat dělníka a jeho národ. Takovéto uvažování je ovšem mnohem náročnější a tak je pro zaměstnavatele mnohem jednodušší přiřadit svému zaměstnanci i jeho národu "nálepku s nápisem lenost". Není to jednání správné, ale na obhajobu amerického zaměstnavatele je třeba uznat fakt, že se jeho stereotyp opravdu

---

³⁰)ALLPORT, 2004, str. 53)

³¹ (A. DEVITO, 2008, str. 136)

zrodil za základě „zrnka pravdy“.³² Jeho dělník do práce opravdu chodil pozdě a je také možné, že se s podobným chováním setkal i u ostatních mexičanů.³³

Pojďme se podívat i na jinou možnost vzniku stereotypu. Možná ještě významnějším a častějším zdrojem stereotypů jsou masmédiá, která prostřednictvím povídek, románů, novinových článků, filmů, divadelních představení, písní, televizních zpráv, rozhlasových vysílání a dalšími způsoby vštěpují lidem do hlavy názory, které chtě nechtě ovlivňují náš úsudek. Zaměříme se na rasové stereotypy, jelikož jsou v médiích zastoupeny poměrně hojně. Barevní jsou médiím často nabízeni veřejnosti jako "potížisté" a z důvodu nezvládnuté imigrace, nezaměstnanosti a odlišnosti v kultuře je jejich rasa spojena s vyšší kriminalitou. Můžeme pozorovat také častou stereotypizaci barevných jako bavičů, nebo zkrátka "těch nesamostatných", jenž jsou odkázáni na pomoc západní civilizace.³⁴ Allport ve své knize zmiňuje studii, kterou provedla Válečná rada spisovatelů ze asistence Výboru pro aplikovaný sociální výzkum pro Kolumbijské univerzitě. Výzkum měl zjistit, který "nástroj" masmédií je nejvíce škodlivý, co se týče vytváření a udržování stereotypů. Vítězem se stala lehká beletrie, která nejvíce stereotypizace využívá nejvíce. Ve velké většině románů, byli za slušné občany označeni pouze Anglosasové, kteří žili spořádaný život a většinou měli v příbězích představovat "klad'ase". Pokud se však v příběhu objevila postava zloděje, sluhy, vraha, překupníka drog, či majitele nočního podniku, jen zřídka kdy jí představoval Anglosas. Například černoši byli ve velké většině z vybraných filmů vykreslováni negativně a člověk si z filmu odnášel pocit, který mu dovoloval černochoy pouze pohrdat.³⁵

Je však třeba se na tento problém podívat i z druhé strany. Z pohledu autorů. Většina z nich jistě nepřidělovala postavám charakteristické vlastnosti na základě určitých osobních předsudků. Chtěli pro čtenáře vytvořit takovou postavu, které čtenář uvěří a bude schopen si ji co nejdokonaleji představit. Když se tedy čtenář dočte o černochovi, který je líný a krade, do toho si tuto postavu spojí s černošskou komunitou, o které se doslechl ze správ, nebo s kterou byl v konfrontaci, bude mu dávat tato postava smysl a jeho stereotypní názor na tuto etnickou skupinu opět o něco víc zakořenění v jeho mysli.

---

³² (ALLPORT, 2004, str. 50)

³³ (ALLPORT, 2004, str. 51)

³⁴ (FTOREK, 2009, str. 152)

³⁵ (ALLPORT, 2004, str. 225)

Co se týče denního tisku, televizních, či rozhlasových zpráv je obecný trend stereotypizace také dobře viditelný. Allport se zmiňuje o tom, jak popisuje denní tisk černochoy v USA, tento přístup je však téměř stejný i v Čechách, když se média zmiňují například o Romech. Ve zprávách můžeme zaslechnout například větu „Roman Mucha, Rom, byl zadržen policisty poté, co se vloupal do samoobsluhy a chtěl ukrást denní tržbu“. Tuto větu lze omluvit tím, že divákovi pouze pomáhá dokreslit si představu o obdržené zprávě. Reportérova motivace k takto strukturované zprávě může být nevinná. Nemusí mít základ v jeho předsudku vůči romské komunitě, je ale jisté, že takovéto zprávy, jenž lidé slyší a čtou každý den, je trvale ovlivňují a vytváří v nich stereotypy zaměřené, v tomto případě, proti Romům.

4.2.3 Etnické stereotypy

Pro správné pochopení této kapitoly je nejprve nezbytné pochopit určité pojmy, jenž se zde budou vyskytovat. "Etnicita" - jedná se o ústřední pojem pro teorii multikulturní filosofie a lze ji klasifikovat na okruh znaků, charakteristik a vlastností jen dané etnikum vymezují. "Rasa" - pojem týkající se pout dědičných, čili nezměnitelných. "Etnická příslušnost" - schopnost jednotlivce zapadnout, fungovat a být akceptován daným etnickým společenstvím na základě objektivních komponentů jeho etnicity (teritorium, jazyk, barva pleti aj.) a subjektivních komponentů jeho etnicity (osobní názory, ideje, hodnoty aj.). "Etnické vědomí" - lze vysvětlit jako vědomí sounáležitosti s určitou etnickou skupinou na základě objektivních a subjektivních komponentů etnicity. Zjednodušeně se jedná o vědomí toho, že ostatní členové etnické skupiny sdílejí stejný jazyk, teritorium a také mají alespoň podobné hodnoty, ideje, či názory.³⁶

Ze začátku je důležité odlišit pojmy "etnikum" a "rasa". Zatímco etnikum je výraz týkající se společenských a kulturních pout, rasa je pojem týkající se pout dědičných, čili nezměnitelných. V lidských očích proto spíše zakořeněn pojem rasa nežli etnikum. Orientální rasa má své předsudky, židé a černošská rasa také. Tyto předsudky trvají dokonce i po smíšení ras. Jedním z důvodů je jistě i Darwinův výzkum, jenž sestavil obraz druhů, čímž myslíme kočky, dobytek, ale i lidi, které rozdělil do specifických poddruhů,

---

³⁶ (IVANOVÁ, ŠPIRUDOVÁ, KUTNOHORSKÁ, 2005, str. 20)

neboli ras. Je samozřejmé, že poddruhy jednotlivých druhů, lze mezi sebou křížit, ale z jeho výzkumů je zřetelné, že nejlepší je poddruh čistý a tudíž je čistá rasa všeobecně považována za nejlepší a z evolučního hlediska kvalitnější pro její příznivý vývoj.³⁷

Je samozřejmé, že tyto rasové skupiny, stejně tak jako etnické skupiny mají svůj specifický pohled na skupiny ostatní. Zaměříme se třeba přímo na to, jakým způsobem odlišné rasy označují. Většinou se jedná o posměšné, či dokonce hanlivé slovo, neboli *etnofaulismus* (v interkulturní komunikaci se etnofaulismy využívají k specifickým účelům: vyjadřuje se jím především negativní úsudek o lidech jiné skupiny, která se jeví jako nežádoucí - například imigranti či příslušníci etnické menšiny³⁸), pod kterým si danou rasu, či etnickou skupinu představíme. Uveďme si příklad skupiny občanů černošského původu a skupiny občanů europoidního původu v USA. Když chce člen skupiny europoidního původu označit člena skupiny černošského původu hanlivě, řekne "nigger". Člen této skupiny se cítí uražen, což je pochopitelné, jelikož toto slovo, je právě díky jeho stereotypizaci považováno za urážlivé. Když chce naopak člen skupiny černošského původu zesměšnit člena skupiny europoidního původu, nazve jej "whitie". Pokud však člen skupiny černošského původu nazve vlastního člena této skupiny slovem "nigger", nebude to znít zdaleka tak urážlivě, jako kdyby jej tak nazval člen jakékoli jiné rasové skupiny, naopak se takto lidé černošského původu v USA velice často nazývají. Z tohoto příkladu lze vyzorovat, že ačkoli je společností všeobecně považováno za správné vymýcení etnických předpokladů a stereotypů, sociální, etnické a rasové skupiny budou vždy držet při sobě. Samozřejmě na základě tohoto příkladu nelze klasifikovat celý tento problém, jelikož je zřejmé, že ne všichni Afroameričané si mezi sebou říkají „Hey nigger“, stejně jako si bílí občané mezi sebou nepřezdívají „Hey whitie“.

4.2.4 Národní stereotypy - Příklad ČR

Obecně se stereotypy rozdělují na autostereotypy a heterostereotypy. Jelikož se však tato práce zabývá pouze názory občanů českého národa na ostatní občany českého

---

³⁷ (ALLPORT, 2004, str. 135)

³⁸ (PRŮCHA, 2010, str. 65)

národa (byť z jiných regionů), není třeba se zabývat národními heterostereotypy, naopak nutné a sěžejní je rozebrat národní autostereotypy.

Ačkoliv byl výše popsán český národní autostereotyp jako téměř nuceně pozitivní, zdaleka tomu tak není. Pojem Český národní autostereotyp ve své podstatě vysvětluje to, jak Češi nahlízejí sami na sebe. Pokud tak občané tohoto národa činí, hovoří o národních vlastnostech, či o národních tradicích. Národní vlastnosti zobecňují nejčastější vlastnosti občanů českého národa do jedné typické osoby, často nazývané například jako "malý český člověk", nebo také "čecháček". Z egalitářského zvyku nahlížet na občany českého národa jako sobě rovné vyplývá skutečnost, že takzvaně obecně přijatelné je připisovat nezdary a chyby jednotlivce nedostatku píle a pracovitosti. Naopak společensky pohoršující by byla informace, že jednatel neuspěl z důvodu nedostatku inteligence - znamenalo by to totiž uznat, že všeobecná rovnost není.³⁹

Něco jako naprostá všeobecná rovnost samozřejmě neexistuje a pokud si usmyslíme věřit tezi, že každý občan českého národa je dobrý, je nutné věřit alespoň tomu, že každý je dobrý v něčem jiném. Každý za svůj život jistě slyšel nepřeberné množství frází a vět, jenž určitým způsobem oslavují český národ, nebo nějakou jeho část. Nehledě na výše zmíněnou situaci ohledně dobrého vojáka Švejka, věty jako „zlaté české ručičky“, nebo „nejlepší pivo a holky jsou v Čechách“ určitě zaslechl kde kdo, ba je možná i on sám vyslovil. Většina Čechů zmíní také sportovní výkony a někdo možná i historii českého národa. Zaměřme se ale i na negativní autostereotypy českého národa. V dnešní době, kdy jsme schopni neomezeně komunikovat se západním světem, často narážíme na srovnávání českých pracovníků, nejčastěji zaměstnaných ve službách jako jsou úředníci, prodavači, barmani, či recepční, s pracovníky západních zemí, kteří jsou zaměstnání ve stejných funkcích.

Holý ve své knize zmiňuje mnoho příkladů českých negativních autostereotypů, z nich lze vyčíst, že více jak dvě třetiny všech stereotypů české národní povahy z roku 1992 byly autostereotypy negativní.⁴⁰

---

³⁹ (HOLÝ, 2010, str. 82)

⁴⁰ (HOLÝ, 2010, str. 82)

„Podle sociologického výzkumu stereotypů české národní povahy z ledna 1992 celých 77% vlastností, které si Češi nejčastěji připisují, bylo výrazně negativních. Nefrekventovaněji se objevovala závist (jako nejtypičtější vlastnost uvedlo 28% respondentů), nepřiměřená konformita (uvedlo 15%), vychytralost (uvedlo 15%), sobectví (uvedlo 11%), lenost (uvedlo 8%) a dále v pořadí, jak klesala četnost výskytu: zbabělost, hádavost, pokrytectví, domýšlivost a požitkářství. Co se týče pozitivních charakteristik, respondenti uváděli, že Češi jsou pracovití (17 %) a zruční (8 %) a mají smysl pro humor (8 %)“⁴¹

Můžeme se pouze domnívat nakolik jsou vlastnosti Čechů podobné vlastnostem občanů jiných národů, pokud by však tento výzkum byl porovnám s jiným výzkumem z jiného národa, s největší pravděpodobností, by byly sesbírány jiné výsledky. Etnické skupiny a národy si sice často nejsou totéž, ale přesto můžeme lidstvo rozdělovat jak podle národnosti, tak podle etnických skupin. Z toho je tedy patrné, že občané jednoho konkrétního národa budou mít podle svých vlastností k sobě blíže než občané jiného konkrétního národa.⁴²

Náš "malý český člověk" tedy působí jako osobnost s dvojitou povahou. Dokáže být pracovitý, talentovaný a v důležitých chvílích dokázat téměř zázraky, ale na druhou stranu si žije svůj malý život a z okolního světa ho zajímá jen to, aby ho neohrožoval a on a jeho rodina si mohl dál spokojeně žít. Každý si ho vykládá jinak a jak se zdá, většina lidí jej konstruuje podle těch špatných vlastností, které si sami nechtějí připustit.⁴³ Je tedy "malý český člověk" onen typický Čech, nebo je to pouze postavička, na kterou nalepujeme pozitivní, nebo negativní vlastnosti a charakteristiky podle nálady a momentálního vztahu ke zbytku národa?

Co se týče národních tradic (v tomto případě tradicemi nejsou myšleny svátky, tradiční jídla, či kroje, nýbrž názory a postoje, které jsou v občanech českého národa zakořeněny, díky jejich předávání z generace na generaci a tímto způsobem jejich zakořenění v myslích občanů, jenž jsou členy skupin, jejichž velikost se pohybuje od rodin, přes krajové/lokální společenství až po národ), jedná se o poměrně pozitivní oblast českého

---

⁴¹ (HOLÝ, 2010, str. 81)

⁴² (ALLPORT, 2004, str. 144)

⁴³ (HOLÝ, 2010, str. 83)

povědomí. Holý vysvětluje české národní tradice jako specifické tendence typické pro český národ, které jsou historicky podmíněné. Jedná se o ty momenty, na které může být člověk hrdý. Z pravidla se tedy jedná o události, jejichž interpretace dávají českému národu štítek národa demokratického, velmi kulturně založeného, bojovného, či vysoce vzdělaného.⁴⁴ Navzdory tomu, že tyto interpretace nejsou smyšlené (ano, národní obrození bylo skutečné; ano, Pražské jaro byl projev statečnosti odporu proti komunistické straně; ano, v době mezi světovými válkami jsme byli v podstatě jedinou demokratickou zemí ve střední Evropě), stále jde pouze o vzpomínky jen na ty události, na které můžeme být pyšní. Jedná se samozřejmě o věc naprosto přirozenou, která nefunguje pouze ve skupinách národních, ale takřka ve všech. Každý kdo je člen nějaké sociální kategorie, na ní chce být svým způsobem hrdý. Je to pochopitelné - jinak by chtěl být členem jiné.

Z tohoto výkladu se jeví národní autostereotypy jako velmi rozporuplná oblast národních stereotypů. Na jedné straně Češi vidí sami sebe ve špatných barvách jako závistivé, vychytralé, egoistické a na druhé straně druhé jako hrdé občany demokratického, kulturního a vzdělaného národa, za který vždy bojovali. Jak si mohou názory příslušníků českého národa tolik odporovat? Je důležité pochopit, že ne každý je vlastenec, že ne každý je hrdý na tu stejnou vlastnost a hlavně že zde popsané národní vlastnosti a národní tradice se obsahově odlišují a zobecňují odlišné druhy zkušeností, které náleží odlišným nositelům.

---

⁴⁴ (HOLÝ, 2010, str. 83)

5 Praktická část

5.1 Popis výzkumu

Pro vytvoření praktické části této práce byly zvoleny dvě metody výzkumu: kvantitativní a kvalitativní. Jelikož mají výsledky dotazníkového šetření menší výpovědní hodnotu, než odpovědi respondentů pro polostrukturovaný rozhovor, bude přikládán větší význam kvalitativnímu výzkumu, jenž se bude lehce opírat o výzkum kvantitativní. Po stručném seznámení s respondenty již přijde na řadu samotné zhodnocení výzkumu, které bude probíhat podle čtyř pomocných otázek, jejichž úkol je zajistit více odpovědí, které po sléze umožní vznik odpovědi na hlavní výzkumnou otázku.

5.1.1 Strukturovaný dotazník

Jedná se o strukturovaný dotazník o třiceti otázkách. Ve dvou otázkách byl dán respondentům prostor pro vyjádření se vlastními slovy. Předtím než tázaní začali odpovídat, přečetli si krátkou předmluvu, v které jim byl vysvětlen důvod dotazníku a popsána některá slova, která byla užita z důvodu zjednodušení a urychlení. Většina dotazníku se opírá o výrazy "typický Moravan" a "typický Čech" V předmluvě bylo vysvětleno, že tato slova zde objevují právě z důvodu šetření času respondentů a byl zde vysvětlen význam těchto slov. Někdo by mohl namítnout, že nic takového jako typický Čech neexistuje. Je však nutné pochopit, že cílem tohoto výzkumu je zjistit, co si lidé myslí, ne to jak to opravdu je. Dotazník vyplnilo celkem 92 respondentů, z toho 58 žen a 34 mužů. Nejčastěji uváděný věk byl 21-25 let (59%), nejčastěji uváděné dosažené vzdělání bylo středoškolské (62%) a 66% respondentů jsou stále studenti.

5.1.2 Polostrukturovaný rozhovor

Pro polostrukturovaný rozhovor bylo vybráno šest respondentů. Výběr probíhal podle předpokládaných charakteristik zjištěných z pozorování při pobytu v

moravskoslezském regionu na Jižní Moravě. Základní myšlenka byla zajistit respondenty s potenciálně odlišnými názory a odlišným věkem, aby byl výsledek co nejvíce objektivní. Povedlo se zajistit čtyři respondenty s moravským původem a tři respondenty s českým původem. U rozhovorů s respondenty s moravskoslezskou příslušností pomáhal k posouzení jejich názorů také čas strávený v jejich prostředí (3 týdny). Ačkoli bylo k hlubšímu proniknutí do jádra problému často potřeba respondenty popostrčit, nakonec se podařilo nashromáždit potřebná data, která budou parafrázována v další části této bakalářské práce.

5.1.3 Respondenti

- Dáša

První respondent, který byl vybrán pro polostrukturovaný rozhovor, je šestačtyřicetiletá matka dvou dětí. Pochází z jihomoravského Kyjova, ale od svých osmnácti let, kdy nastoupila na vysokou školu ekonomickou v Praze, se stala Praha jejím trvalým bydlištěm. První dítě, chlapec, se čerstvě vdané matce narodilo v jejích pětadvaceti letech, těsně po úspěšném dokončení vysokoškolského studia a druhé dítě, dívka, o deset let později. Stále aktivně pracuje pro velkou zahraniční firmu, která má v České republice již poměrně dlouhou tradici. Patnáct let byla provdána za téměř stejně starého muže ze severočeského města, který byl z důvodu porovnání názorů dvou lidí, jenž pochází ze vzdálených českých regionů a i přesto spolu dokázali strávit poměrně dlouhou dobu, vybrán jako druhý respondent pro polostrukturovaný rozhovor. V roce 2005 přišel rozvod a nyní již 3 roky žije s mužem, který se narodil a i většinu svého života strávil v moravském Brně.

- Honza

Druhý respondent, který byl vybrán pro polostrukturovaný rozhovor, je šestačtyřicetiletý otec dvou dětí. Pochází ze severočeského Jablonce nad Nisou a jeho životní příběh se až do rozvodu téměř shoduje s prvním respondentem, s nímž se potkal

právě při studiu na vysoké škole v Praze, kvůli kterému opustil své rodné město. Nyní již 5 let žije s ženou, jenž pochází a většinu svého života strávila v Severních Čechách.

▪ Jakub

Třetí respondent, jenž byl vybrán pro polostrukturovaný rozhovor, je jednadvacetiletý chlapec a student, který se narodil v Hodoníně a strávil většinu svého života na jižní Moravě. Po ukončení středoškolského studia se však rozhodl odjet do Prahy a studovat na ČVUT. Nyní je ve druhém ročníku a pokračuje ve studiu architektury.

▪ Roman

Čtvrtý respondent, který byl zvolen pro polostrukturovaný rozhovor, je dvaadvacetiletý chlapec a student, který se narodil v Hodoníně a strávil většinu svého života na jižní Moravě. Byl přijat na pražskou VŠE a tak se po ukončení středoškolského studia přesunul do Prahy. Po roce však přestoupil na ekonomicko-správní fakultu na Masarykově univerzitě v Brně. Nyní je studentem druhého ročníku a dále pokračuje ve studiu.

▪ Diana

Pátý respondent, který byl zvolen pro polostrukturovaný rozhovor, je třiaadvacetiletá dívka, jenž se narodila v Praze a i celý svůj život strávila v Praze. Má dokončené středoškolské vzdělání, po kterém nastoupila jako kadeřnice do pražského kadeřnictví. Od té doby svou pracovní pozici ani místo nezměnila.

▪ Marie

Jako šestý respondent byla zvolena šestapadesátiletá paní, která nyní bydlí jižní Moravě, kde se i narodila. Ještě v předškolním věku se však se svou rodinou odstěhovala do Prahy, kam její rodiče odjeli za prací. V době nástupu na střední školu se již celá rodina vrátila na Moravu, kde si tázaná také našla manžela, pracovala jako učitelka, zplodila dvě děti a žije až do teď.

- Slávek

Poslední, sedmý respondent byl pro polostrukturovaný rozhovor vybrán z důvodu věkového vyvážení šestého respondenta. Jde o postaršího pána (62 let), který se narodil v Náchodě. Právě tam potkal i svou ženu, se kterou se krátce po svatbě z pracovních důvodů přesunul do Tábora, aby zde založil rodinu. Mají 2 děti, z nichž jedno momentálně bydlí v Praze a druhé v Teplicích.

5.2 Vlastní výzkum

5.2.1 Hlavní výzkumná otázka:

Jaké jsou české národní a regionální stereotypy? Jak, na základě čeho a z jakého důvodu se od sebe liší?

5.2.2 Pomocné výzkumné otázky:

- Liší se české regionální stereotypy od moravskoslezských regionálních stereotypů?
- Je pro příslušníky českého regionu obtížné zapadnout do kolektivu příslušníků moravskoslezského regionu a naopak?
- Mají regionální stereotypy nějaký vliv na národní stereotypy ČR?
- Má věk člověka nějaký vliv na proces transformace jeho stereotypů?

5.3 Výsledky analýzy dat

5.3.1 Pomocná výzkumná otázka č. 1

„Liší se české stereotypy od moravskoslezských stereotypů?“

Na základě dat, jenž byla nasbírána z dotazníku, můžeme s klidným svědomím konstatovat, že jak na české straně tak na moravskoslezské straně existuje jistá dávka negativního heterostereotypu vůči opačnému regionu (názor obyvatel českého regionu na obyvatele moravskoslezského regionu a naopak) a jak bude popsáno dále, existuje zde i dávka negativního autostereotypu. Z výsledků dotazníku lze také pozorovat určitý rozdíl v národních stereotypech mezi těmito dvěma regiony. Jelikož dotazník vyplnilo více respondentů, jenž se považují spíše za Čechy než Moravany, bylo by logické myslet si, že ze statistického hlediska bude moravskoslezský region ve výsledku haněn více než region český. Není tomu tak. Z odpovědí je možné vyzorovat značnou převahu negativních předsudků vůči českému regionu.

V rozhovorech tomu nebylo jinak. Především u mladších respondentů Jakuba a Romana bylo cítit okamžitou nutnost, nějakým způsobem příslušníky českého regionu zesměšnit. Reakce byla skoro až automatická. Je ale nutno dodat, že ve většině případů, kdy uvedli nějakou špatnou vlastnost, která se jim na "čecháčcích" (jak nazval příslušníky českého regionu Roman) nelíbila, nebo jim přišla alespoň vtipná, se dopracovali k výsledku, že jde o vlastnost obyvatelů Prahy. Naopak Diana, která téměř celý život strávila v Praze mluvila o příslušnících moravskoslezského regionu velmi pěkně a nebyl z ní cítit ani malý náznak výsměchu, či pomluvy.

U otázky *„Je typický Čech, dle mého názoru, spíše přátelský a příjemný, nebo namyšlený a povýšený?“* zaškrtno 53% respondentů první možnost - přátelský a příjemný a zbytek zvolilo možnost druhou. Kdežto u otázky *„Je typický Moravan, dle mého názoru, spíše přátelský a příjemný, nebo namyšlený a povýšený?“*, zaškrtno první možnost, tedy přátelský a příjemný, 87% respondentů. U další otázky *„Je typický Čech, dle mého názoru, spíše ambiciózní, pilný a aktivní, nebo líný a bez vůle?“*, zvolilo druhou možnost, tedy líný a bez vůle, celých 70% respondentů. U stejné otázky se zaměněním slova Čech za

Moravan však zaškrtno druhou možnost jen 45% respondentů, čili 55% lidí, kteří vyplňovali dotazník si myslí, že typický Moravan je spíše ambiciózní, pilný a aktivní. Zde je tedy možno pozorovat značný rozdíl v názorech na příslušníky Českého, či moravskoslezského regionu. Podle dotazníku zastává 88% respondentů názor, že "typický Čech" spíše myslí na sebe, než na ostatní, kdežto 67% respondentů si myslí, že "typický Moravan" se spíše zajímá o dobro ostatních, než o své vlastní. 86% tázaných považuje "typického Čecha" spíše za skrblika, zatímco 90% těchto respondentů má "typického Moravana" spíše za pohostinného a rozdavačného člověka.

Podívejme se na další důkazy. V dotazníku byla respondentům nabídnuta možnost k vyjádření názoru na "typického Čecha" a na "typického Moravana" prostřednictvím dvou slov, vlastního výběru. V tomto případě respondenti volili ve většině případů hanlivé, nebo posměšné výrazy. Pod slovem "typický Čech" se objevovala například tato slova: líný, vychytralý, lenost, nespokojenost, penězchtivý, hrabivý snob, závistivý, nepřejícný, egoista, nebo měšťák. Ani druhá strana však nezůstala bez újmy. Na adresu "typického Moravana" putovala například tato slova: alkoholik, venkovan, zakomplexovaný, primitivní buran, slivovice, hnůj a další. Jakmile respondenti dostali možnost k vlastnímu vyjádření, volili spíše posměšná a hrubá označení, i zde je však možné zahlédnout jistý rozdíl v objemu negativních a pozitivních názorů. U "typického Moravana" respondenti napsali daleko více kladných referencí než u "typického Čecha". Objevovaly se zde například tato slova: dobrosrdečný dřič, přátelský, klidřas, pozitivní, pohostinný, hodný a další. Na adresu "typického Čecha" byly samozřejmě také připsány některé pozitivní názory, po sečtení jich však bylo opět o mnoho méně.

Z tohoto je zřejmé, že příslušníci moravskoslezského regionu projevují větší regionální hrdost než příslušníci regionu českého. Liší se i jejich stereotypy. Jak bylo řečeno výše, pokud by byla jejich regionální hrdost stejně vysoká, z matematického hlediska by se měly objevovat negativní názory na moravskoslezský region více než na český. Však opak je pravdou. Příslušníci českého regionu jsou k sobě daleko kritičtější nežli příslušníci moravskoslezského regionu a co se týče názorů na "ty druhé", jsou příslušníci českého regionu méně kritičtí.

Český region tedy obdržel značně větší dávku negativních názorů. Občané českého regionu se zde jeví jako vůči sobě daleko kritičtější nežli občané regionu

moravskoslezského. Pravděpodobně tato skutečnost pramení z jejich menší regionální hrdosti. Když byli tázáni respondenti, kteří se narodili na Moravě, na to, co si myslí o svém regionu, mluvili o něm lépe a s větším zájmem než příslušníci českého regionu. Zmíněna byla hlavně pohoda a klid, krásná příroda a čistý vzduch, méně stresu a tak dále. Celkově by se jejich odpovědi daly shrnout do jakési "podstaty bytí". Když totiž tito respondenti rozmlouvali o tom nejhezčím, co na jejich regionu můžeme poznat, nezřídka doplňovali své věty frázemi: „A tak by to přeci mělo být; O tom to přeci celé je“, nebo „Co je víc než tohle“. Chovají tedy k regionu jehož jsou příslušníky poměrně velkou hrdost. Co se týče příslušníků českého regionu, konkrétně Honzy a Diany z Prahy, jejich regionální hrdost není zdaleka tak velká, ba vůbec srovnatelná z regionální hrdostí na Moravě. Při stejné otázce, při které příslušníci moravskoslezského regionu hovořili o "podstatě bytí", se nezmohli skoro na nic. Když už na něco, tak jsou hrdí na Prahu. Zmiňovali například velké pracovní možnosti, městskou hromadnou dopravu, kulturu, nákupní centra, nebo zkrátka fakt, že jde o hlavní město České republiky. Pokud porovnáme odpovědi příslušníků českého regionu s odpověďmi příslušníků moravskoslezského regionu, spatříme jistou povrchnost na straně českého regionu, kde respondenti zmiňovali víceméně materiální a praktické skutečnosti, jenž jim určitým způsobem usnadňují život. Naopak příslušníci moravskoslezského regionu hovořili výhodách spíše emocionálního rázu.

Jistě nebude problém v tom, že moravskoslezský region je zkrátka lepší a český region nedokáže svým příslušníkům nabídnout to, co vyvolává v respondentech z Moravy tak silné sympatie vůči vlastnímu regionu. Přes další otázky a pobízení se totiž i "čecháčci" dopracovali k podobným úvahám jako Jakub, Roman, Dáša a Marie. Samotní by se o tom sice nezmínili, ale při podrobnějším rozpitvání jejich odpovědí začali zmiňovat Václavské náměstí a Sametovou revoluci, Pražský Orloj, Pražský hrad a další. Bylo dokonce cítit, že prostřednictvím těchto vzpomínek na významné události se jim zvětšovala hrdost na český národ. Je menší regionální hrdost příslušníka českého regionu zapříčiněna zastíněním národní hrdosti? A znamená to tedy, že příslušníci moravskoslezského regionu pociťují větší regionální hrdost z důvodu menší národní hrdosti?

Před zodpověděním těchto otázek se ještě zaměříme na další problém, jenž napomůže ke správnému uchopení skutečnosti. Při detailnějším zabrouzdání do názorů příslušníků moravskoslezského regionu na "ty druhé" se objevují informace o důvodech

jejich případného pohrdání, které je opravdu směřováno většinou jen proti obyvatelům Prahy. Je to poměrně logické. Člověk, který zmiňuje krásu přírody, volnost, upřímnost lidí a čistý vzduch jako svoje priority, bude samozřejmě pociťovat určitý odpor vůči městu, kde se s těmito výhodami, dle jeho soudu, nemůže člověk setkat. Někdo méně a někdo více, ale všichni respondenti z moravskoslezského regionu vyjádřili antipatie vůči věčnému shonu, absenci přírody, špatnému vzduchu, materialistickému cítění, smogu a celkovému sociálnímu odcizení, které podle nich v Praze najdeme. Když byli tázáni o zmínění alespoň některých výhod, zmiňovali téměř stejné jako Honza a Diana, jen s tím rozdílem, že na konci dodali, že by to stejně nevyměnili za to, co jim nabízí Morava. U příslušníků českého regionu nebylo nutné tento postup praktikovat, jelikož chválu na moravskoslezský region nacházeli na ústech bez výzkumníkovy nucení. Obecně je možné říci, že moravskoslezský region je pro příslušníky českého regionu jakýmsi symbolem "toho čistého a nezkaženého", tradičního, či staročeského. Honza i Slávek sice prohodili pár vtipných poznámek ohledně moravského dialektu, ale celkově těch, jím mluvících hovořili pozitivně. Diana se dokonce zmínila o tom, že podle jejího názoru jsou milejší než Pražané, kteří jsou podle jejího názoru oproti Moravanům namyšlení a myslí si „že jim patří svět“. Veskrze tedy obyvatelé českého regionu mluvili o moravskoslezském regionu v hodně pozitivnějším duchu nežli jejich vnitrostátní sousedé. Přes to všechno se ale opakoval stejný dodatek. A to, že nikdo z nich by nevyměnil výhody moravskoslezského regionu za jejich současné bydliště.

5.3.2 Pomocná výzkumná otázka č. 2

„Je pro příslušníky českého regionu obtížné zapadnout do kolektivu příslušníků moravskoslezského regionu a naopak?“

Jak bylo popsáno v odpovědi na předchozí pomocnou výzkumnou otázku, je možné z příslušníků obou regionů cítit určité antipatie vůči "těm druhým". Pokud porovnáme výsledky z výzkumné otázky „Kde jste strávil většinu svého života?“ s výsledky z výzkumné otázky „Považujete se spíše za příslušníka českého, či moravskoslezského

regionu?“, dostaneme zajímavé údaje, které úzce souvisejí s tímto tématem. Podle dotazníku se za příslušníka moravskoslezského regionu považuje celkem třicet respondentů, na druhou stranu, jak je známo z druhé výše zmíněné otázky, jen třináct respondentů strávilo většinu svého života v moravskoslezském regionu. Je tedy zřejmé, že třináct respondentů muselo zapadnout, nebo se alespoň o to pokusit, mezi příslušníky jiného regionu, než kterého se cítí být součástí. To, že se příslušník moravskoslezského regionu necítí být součástí regionu českého, vypovídá o tom, že pro něj jistě z nějakých důvodů nebylo snadné do této sociální skupiny zapadnout.

U otázky „Myslíte si, že je pro člověka, jenž většinu svého života strávil v českém regionu, snadné zapadnout do kolektivu lidí v moravskoslezském regionu?“ zvolilo 42% respondentů odpověď „spíše ne“, 37% respondentů zvolilo odpověď „spíše ano“ a zbytek respondentů si vybralo odpověď „nevím“. U stejné otázky, pouze se zaměněním českého regionu za moravskoslezský a moravskoslezského za český, vypadaly odpovědi takto: 53% - „spíše ano“; 29% - „spíše ne“; 10% - „nevím“. U první otázky se kladné a záporné odpovědi procentuálně příliš neliší a nelze jim tedy přiřadit velkou výpovědní hodnotu, u otázky druhé je tomu jinak. Pozitivní odpovědi převyšují ty negativní o více než 20 %. Příslušníci moravskoslezského regionu tedy podle respondentů zapadají do kolektivu v českém regionu s menšími obtížemi, než toho jsou schopni příslušníci českého regionu v regionu moravskoslezském.

V této oblasti bylo možno vyzorovat více skepse u příslušníků českého regionu. Je to nejspíš dané i tím, že respondenti, jenž byli vybráni pro rozhovory, měli jisté zkušenosti s českým regionem a strávili v něm více času, než respondenti z českého regionu strávili v regionu moravskoslezském. Dáša i Marie se například shodly v tom, že zapadnout do kolektivu v českém regionu bylo obtížné asi tak stejně, jako by bylo obtížné zapadnout do jakéhokoliv jiného kolektivu. I kdyby to byl jiný určitý jiný kolektiv na Moravě. Marie má v tomto rámci poměrně velké zkušenosti. Když odjela ze svého bydliště na jižní Moravě s rodinou do Prahy, významně prý vnímala změnu bydliště. Přišla o své kamarády a vůbec o kohokoliv, koho by znala. Děti jí však mezi sebe přijali bez problémů a ona si budovala nové přátele. Nepamatuje si na žádnou bariéru, která by jí znepríjemňovala socializační proces. Stejně popisuje svoji změnu bydliště i Dáša, která z Moravy přijela do Prahy za vysokou školou. Zde však bylo začleněn jednodušší právě z

důvodu velké kosmopolity studentů (v rámci České a Slovenské republiky). Samozřejmě zde bylo velké množství studentů, kteří měli bydliště v Praze, ale byli zde i studenti ze všech možných koutů České republiky a jistě zde hrál i roli faktor "společné lodi", který dodával studentům pocit jednoho týmu a i právě proto studenti povětšinou, podle Dáši, táhli za jeden provaz. Tuto teorii doložila i skutečností, že většina jejích přátel, se kterými se vidá dodnes, nepocházeli z moravskoslezského regionu, nýbrž z regionu českého. Markantní rozdíl nebyl k nalezení ani u dalšího respondenta, Jakuba. Již druhým ročníkem studuje na Pražské ČVUT, kam odjel z jižní Moravy. Na první pohled působí jako člověk, kterému nedělá žádný problém se začlenit kamkoliv a vůbec z celého rozhovoru nebylo možné zaznamenat téměř žádné předsudky vůči příslušníkům českého regionu. Jeho názory budou jistě ovlivněny i skutečností, že od mala se velmi často stýkal s příbuznými v Praze, kteří většinou dojížděli za jeho rodiči na Moravu. Se svým stejně starým bratrancem, který je podle něj "klasický Pražák", trávil mnoho času a možná i proto si vypěstoval v podstatě kladný názor na příslušníky Českého regionu. Je třeba také dodat, že jde o člověka, který strávil hodně času v cizině (měsíc pracoval v Norsku ovocných sadech, dva měsíce pracoval na Skotské farmě a nyní se chystá na roční studium v Singapuru), kde byl kolektiv jistě o mnoho odlišnější než je český region odlišný od moravskoslezského regionu.

Rozdílný názor zastával pouze Roman. Jelikož se ale tento respondent nacházel v jihomoravské skupině jenž byla objektem pozorování, nebyla jeho reakce nijak neočekávaná. Roman strávil v Praze na kolejích VŠE necelý rok, což je poměrně dlouhá doba a k navázání přátelských vztahů jistě doba dostačující. Podle jeho slov mu však k potřebné aklimatizaci nestačila a prý i z tohoto důvodu se rozhodl změnit školu a odjet za studiem do Brna, kde se prý nyní cítí mnohem lépe. Jak bylo řečeno výše, není tato reakce nikterak překvapivá. Jde o respondenta, který vykazoval vůči moravskoslezskému regionu nejvíce pozitivních emocí a zdůrazňoval jeho klady více než ostatní. Je tedy možné, že problém, jenž způsobil jeho nezapadnutí do kolektivu v Praze, se nenacházel na straně těch, mezi které měl zapadnout, nýbrž na straně Romana. Byl totiž pravděpodobně předem vnitřně rozhodnut, že do takového kolektivu nikdy zapadnout nemůže, jelikož, jak sám řekl, zkrátka patří na Moravu.

Co se týče příslušníků českého regionu, Diana nevidí v adaptaci příslušníků svého regionu, do regionu moravskoslezského žádný problém. Honza je vlastníkem vcelku rozporuplných názorů a Slávkův pohled na toto téma je, ačkoli v moravskoslezském regionu za celý svůj život nestrávil významnější časové údobí, z těchto tří respondentů nejradikálnější.

Diana nevidí ve vzájemném propojování těchto dvou regionů žádný problém a nikdy se prý na svých cestách po moravskoslezském regionu s žádnou agresí, či negativními poznámkami na její osobu nesetkala. Na druhou stranu je třeba zmínit, že nikdy v tomto regionu nestrávila tak dlouhou dobu, která by jí nutila pokusit se zapadnout do tamního kolektivu. O něco více zajímavý pohled na toto téma má Honza. Rodák z Jablonce nad Nisou, který se do svých pětadvaceti let téměř nehnul z českého regionu, si vzal za ženu rodačku z jižní Moravy. Do té doby nepocíťoval žádné negativní heterostereotypní názory vůči regionu jeho bývalé manželky, po mnohých zkušenostech strávených na Moravě však změnil názor. Začlenit se do kolektivu okolí kolem jeho manželky prý bylo snadné, ale problém se objevil, navštívil-li území. Lidé na něj hleděli jinak, utahovali si z něj a několikrát dokonce došlo i k potyčkám. To vše prý mělo základ v jediné skutečnosti: Je to Pražák. Tamním lidem se nelíbil jeho přízvuk a stejně jako jsme se výše setkali u Romana se slovem "Čecháček", on se s ním, v lepších a slušnějších případech, setkal také. Na druhou stranu však dodává, že se v moravskoslezském regionu setkal také s velice příjemným a přátelským přístupem příslušníků tohoto regionu a tyto horší zkušenosti připisuje spíše stupiditě jedinců, se kterými ony problémy zažil. Nejkrasnějšími soudy obohacoval rozhovor Slávek. Ačkoliv prý proti příslušníkům moravskoslezského regionu nevlastní žádné negativní názory, je podle velice obtížné socializovat se v kolektivech v tomto regionu. Nikdy se o to sice nepokoušel, však rozdíly v povaze a dialektu jsou dle jeho názoru natolik velké, že aklimatizační proces činní velice obtížným. Při hlubším probádání jeho názoru je možné pozorovat důvod k tomuto poměrně neracionálnímu předsudku: jedná se nejspíš o jakýsi obraný reflex, který si vybudoval po zkušenostech s příslušníky moravskoslezského regionu. V příbězích, v kterých popisoval, jak bylo pro moravskoslezské obyvatele obtížné zapadnout do nejrůznějších kolektivů, jejichž byl v českém regionu součástí, byla dokonce pozorovatelná určitá empatie vůči jejich obtížím. Jeho zkušenosti se tedy nejspíš jaksi transformovaly z nepřijetí příslušníků

moravskoslezského regionu mezi příslušníky českého regionu na jeho vnitřní názor, který nakonec i vyslovil: „Když je to těžké pro ně, musí to být těžké i pro nás.“

5.3.3 Pomocná výzkumná otázka č. 3

„Mají regionální stereotypy nějaký vliv na národní stereotypy ČR?“

Přestože respondenti projevují hrdost vůči svým regionům a jistou antipatii vůči regionu "těch druhých", na jejich národní hrdost to podle odpovědí z dotazníku nemá přílišný vliv. Na otázku „Cítíte se být spíše občanem ČR, nebo spíše příslušníkem Vašeho regionu?“ zvolila většina respondentů (91) odpověď „spíše občanem ČR“ a pouze jeden respondent zvolil odpověď „spíše příslušníkem svého regionu“. Téměř všichni vybraní respondenti tedy přikládají větší důležitost národu a jejich region je pro ně až na dalším místě. U otázky, která se týkala národní hrdosti však byly odpovědi velice vyrovnané („spíše jsem hrdý/á na to, že jsem občanem ČR“ - 42%; „spíše nejsem hrdý/á na to, že jsem občanem ČR“ - 38%; „nevím“ - 20%). Regionální hrdost se zdá být v České republice vyšší než národní hrdost, což by nasvědčovalo tomu, že se budou občané cítit příslušníky spíše takové sociální skupiny, u které jsou hrdí na to, že jsou její součástí. Z dotazníku však nelze pozorovat žádný výsledek, který by naznačoval, že regionální stereotypy mají vliv na stereotypy národní.

V této oblasti byly výpovědi respondentů pro polostrukturované rozhovory značně odlišné. Na jednu stranu se regionální stereotypy příslušníků vytratí, jakmile mohou využít stereotypy národní, ale na druhou stranu se jejich národní stereotypy v některých případech liší a to právě v závislosti na příslušnosti k regionu.

Když byli respondenti tázáni na jejich názor vůči svému regionu, respektive ostatním příslušníkům svého regionu, bylo možné pozorovat jemné rozdíly v jejich autostereotypech. Příslušníci moravskoslezského regionu se zdáli být hrdější na svůj region, než příslušníci českého regionu, kteří však po mírném pobídnutí vyjádřili sympatie vůči svému regionu také. Při přesunutí konverzace do oblasti příslušnosti ne jen regionu,

tedy pouze části státu, ale příslušnosti České republice, se respondenti názorově víceméně shodovali. Být Čech pro všechny znamená mít české občanství, mluvit česky a považovat se za Čecha. Při prohloubení této otázky se začaly odpovědi respondentů mírně odlišovat. Ne pro každého má pojem Česká republika nějakým způsobem zásadní význam a co se respondentů dotazníkového šetření i respondentů pro polostrukturovaný rozhovor týče, ne každý Čech je vlastenec. Konkrétně z odpovědí mladších respondentů pro rozhovory bylo vlastenectví cítit poměrně málo.

Příslušníci moravskoslezského regionu, Jakub a Roman se zmiňují o svém vztahu k České republice hlavně prostřednictvím sportu. Ze začátku si oba vzpomněli hlavně na hokejová a fotbalová utkání, při nichž se celý národ spojí v jedno publikum a všichni fandí stejnému týmu. Po chvilce přemýšlení a popostrkování se již jejich odpovědi setkali s odpověďmi starších respondentů a začali si uvědomovat své autostereotypy. Svou hrdost na Českou republiku skrze Karla IV., Jana Husa, Husitské války, národní obrození, Tomáše G. Masaryka, Václava Havla, Sametovou revoluci, nebo také krásu českých dívek a chuť českého piva. Jakmile se tedy začne hovořit o celé české republice, heterostereotypní názory příslušníků moravskoslezského a českého regionu se vytratí, aby daly možnost vzniku národním autostereotypům České republiky. Co se týče názorů na "typického Čecha", odpovědi respondentů opět nebyly příliš rozporuplné. Nejčastěji respondenti považovali Čechy za pracovité lidi se smyslem pro humor a silným smyslem pro kulturu. Když tedy měli respondenti mluvit o pozitivních vlastnostech Čechů, připisovali si víceméně stejné charakteristiky a vyvyšovali podobné rysy. Jakmile však byli požádáni o sdělení několika negativních vlastností Čechů, jejich názory se opět rozdělily. Na poli regionálních autostereotypů byli více sebekritičtí příslušníci českého regionu, kdežto na poli národních autostereotypů byli sebekritičtější příslušníci moravskoslezského regionu. Dokonce mnohdy za negativní vlastnosti "typického Čecha" označili ty vlastnosti, které příslušníci českého regionu označili za negativní u příslušníků moravskoslezského regionu. Často, hlavně u Dáši a Diany padla kritika na oblékání a společenskou inteligenci Čechů, kteří podle nich působí jako burani. Zmiňovali se o ponožkách v sandálech, neumytých rukou, či přinášení vlastního jídla do restaurací a podobně. Mnohokrát padlo také slovo závist a nepřejícnost. Celkově vyslovili více autostereotypů příslušníci moravskoslezského regionu.

Na poli národních heterostereotypů se názory respondentů lišily méně. Respondenti povětšinou konstatovali obecné skutečnosti, které znali z masmédií, škol, či z názorů ostatních. Například že Němci jsou ukáznění, Italové urvaní, Angličané konzervativní a Španělé pohostinní. Při hlubším zkoumání se však jisté názorové odlišnosti objevily. Příslušníci moravskoslezského regionu jakožto obyvatelé menších a celkem nekosmopolitních měst mají větší předsudky vůči ostatním národům. Zde se dají pozorovat podobnosti u výpovědi Romana, Marie a Slávka. Nikdo z nich si příliš nedokáže představit život v jiné zemi a vysvětluje to právě těmi obecnými skutečnostmi, které zmínil na začátku. Zdůrazňovali hlavně jejich kulturní a jazykové odlišnosti, které podle nich tvoří až příliš vysokou bariéru mezi "jimi" a "námi". Kdežto ostatní respondenti již tyto předsudky nesdílí. Pravděpodobně za to může jejich místo bydliště, které se nachází v daleko větším a multikulturnějším městě, kterým je Praha. Většina z nich si život v jiné zemi dokáže poměrně snadno představit. Jakub a Diana dokonce prozradili, že touží žít v jiné zemi, než je Česká republika. Opačné názory ostatních respondentů si vysvětlují právě počtem obyvatel jejich bydliště. Denně se totiž stýkají s více lidmi různých národností a jsou prý zkrátka zvyklí na život v kosmopolitní společnosti. Jakub i Honza ještě dodali, že své bydliště by přesunuli pouze do většího města, jelikož jakmile si navykli na Prahu, představa přebývání v menším městě, je pro ně nepředstavitelná.

5.3.4 Pomocná výzkumná otázka č. 4

„Má věk člověka nějaký vliv na proces transformace jeho stereotypů?“

Dotazníkového šetření se zúčastnilo nejvíce respondentů ve věku 21 až 25 let, což je možná důvod tolika urážlivých přirovnání "těch druhých" u otázek, kde respondenti dostali prostor k vyjádření podle vlastních slov. Z pozorování a času stráveného na jižní Moravě je také možné doložit, že ačkoli není pravidlem, že by tamní mladší lidé měli vyhraněnější názory vůči příslušníkům českého regionu, určitě se vyjadřují krajnějšími způsoby. Nadávky a hanlivá označení "těch druhých" byly na obou stranách České republiky zaznamenány především u mladších lidí. Jak již bylo řečeno, mladší lidé se vyjadřovali sice neslušněji, ale celkově z nich bylo cítit méně předsudků (vyjma Romana).

Tato pomocná výzkumná otázka byla ve zjednodušené formě položena i respondentům polostrukturovaného rozhovoru. Odpovědi byly z počátku hodně individuální a odlišné, ale v jednom se všechny víceméně shodovali. Respondenti si jsou vědomi té skutečnosti, že člověk, který má více zkušeností, čili je starší, měl více času a prostoru pro vytvoření si vlastního názoru. Otázkou zůstává jen, jestli je tento názor opodstatněný jako v případě Marie, která se zmínila o svých četných kontaktech s příslušníky českého regionu a i přesto, že okruh lidí, kterými se obklopuje a obklopovala, nezahrnuje příslušníky českého regionu, má na ně vcelku pozitivní názor. Vysvětluje si to pěknými vzpomínkami na své dětství jenž z části strávila v Praze. Na druhé straně může být tento názor neopodstatněný a zároveň upevněný časovou délkou svého trvání jako v případě Slávka. Například jeho názor na socializaci příslušníků českého regionu v moravskoslezském regionu není podložen nikterak validními důkazy, jelikož ale tento postoj zastává již dlouhou dobu, je velice pravděpodobné, že se jeho názor už nezmění. Tvrdí, že dříve na toto téma neměl v podstatě žádný názor, jelikož se nedostal do situace, kde by ho potřeboval. Však po svých poměrně negativních zkušenostech s nevydařenými pokusy o zapadnutí "cizinců" do jeho kolektivu si vytvořil takový stereotypní názor, jenž by se podle něj nezměnil ani v případě, že by byl svědkem vydařené asimilace příslušníků českého regionu v nějakém kolektivu v moravskoslezském regionu. Jakub a Roman zastávají o něco extrémnější názor. Tvrdí, že starší lidé se řídí stereotypy mnohem víc než mladí. Zajímavé je, že si to vysvětlují stejnými důvody, díky kterým Marie stereotypům příliš neholduje. V delší době života totiž nevidí více času pro vytvoření vlastního názoru podloženého validními informacemi, nýbrž delší čas pro nasbírání nejrůznějších stereotypů, jenž se s každou nabitou zkušeností navzájem míchají a dávají vzniknout novým a novým stereotypům. Uveďme si příklad: dvaadvacetiletý student z Hodonína, jenž většinu svého života strávil na jižní Moravě, má jednu či dvě špatné zkušenosti s příslušníky českého regionu. Kdyby si tedy měl utvářet vlastní názor pouze na základě svých osobních zkušeností, nemusí si nutně vytvořit tak záporný heterostereotypní názor jako šestapadesátiletý hostinský, jenž také většinu svého života strávil na jižní Moravě, ale oněch špatných zkušeností s "čecháčkama" má například o deset více. Honza a Dáša, kteří tvoří jakýsi věkový střed mezi respondenty polostrukturovaného rozhovoru, pro tuto otázku vytvořili i střed názorový. Transformace stereotypu je podle nich tak moc individuální záležitost že je ovlivnitelná naprosto vším - tedy i věkem. Hlavně však záleží

na zkušenostech, kterých prý dvaadvacetiletý člověk může mít o mnoho více než šestapadesátiletý člověk. Po chvilce pobízení se však i oni rozpovídali a sdělili svůj názor postavený na osobních zkušenostech. Pro Honzu byla jistě první změna bydliště méně šokující než pro Dášu, která jej přesunula zhruba o 150 kilometrů dále. Problém se začleněním však neměli ani jeden a domnívají se, že by jej neměli ani teď. Domnívají se, že jim k utvoření v celku pozitivního názoru na příslušníky opačného regionu napomohl hlavně fakt, že si tento úsudek začali vytvářet jako mladí a hlavně že jej stavili na pozitivních základech. Prvotní dojem totiž podle nich je ten nejdůležitější a zároveň nejsilnější faktor na cestě k utváření stereotypního názoru.

Respondenti poté dostali za úkol porovnat své stereotypní smýšlení dříve a nyní. V případě Romana, Jakuba a Diany se jednalo porovnání jejich stereotypů teď a jak si myslí, že budou vypadat jejich stereotypy za 10 let. Starší respondenti se povětšinou shodovali ve svých odpovědích. Nyní si prý přijdou rozumnější a jelikož mohou své zkušenosti a názory porovnat s předchozími, domnívají se, že jejich názory jsou nyní opodstatněné fakty, které jsou více validní, než byly dříve. Na druhou stranu však nikdo z nich nepřiznal jakékoli markantní změny v přemýšlení, nebo chybných stereotypních úvahách. Mladší respondenti Diana a Jakub si uvědomovali svůj věk a vcelku rozumně ve svých odpovědích zohlednili skutečnost, že za deset let budou mít opravdu více zkušeností, na jejichž základě si budou schopni vytvořit kvalitnější názor. Stejně jako Roman, který jaksí zatvrzele konstatoval, že již potřebné informace k vytvoření názoru má, však nikdo z nich nepočítal s výraznou změnou svého stereotypního uvažování.

6 Závěr

Cílem této práce bylo zjistit a charakterizovat české národní a regionální stereotypy, nalézt odlišnosti regionálních stereotypů a poté zjistit zda existuje závislost mezi stereotypy regionálními a národními.

V teoretické části jsme se seznámili s pojmy a skutečnostmi, jejichž pochopení pomohlo k vytvoření vstupního názoru a k celkovému přístupu k výzkumu. Zjistili jsme, že identita je pro život člověka stěžejní záležitostí a že každý zkrátka potřebuje cítit svou příslušnost k nějaké sociální skupině. Poté byla vysvětlena také každodenní důležitost existence stereotypů a to jak nám ulehčují život. Po vzájemném propojení těchto nabytých vědomostí již nebylo pochyb, že regionální stereotypy České republiky se od sebe budou lišit.

Pro zjednodušení výzkumu byla česká republika rozdělena na dva regiony: český a moravskoslezský. Z jejich příslušníků byla cítit rivalita vůči příslušníkům opačného regionu. Padly dokonce nadávky a posměšky, ale nakonec se nenávist dala zavrhnout a překonala jí spíše větší láska ke svému regionu, než k tomu druhému. Celkově se sami o sobě lépe vyjadřovali příslušníci moravskoslezského regionu, kteří také měli negativnější heterostereotypní názory na "ty druhé", nežli tomu bylo v opačném případě. Co se týče závislosti věku na transformaci stereotypů, nebyla zjištěna závislost, jelikož jde očividně o velice subjektivní oblast a figurují zde spíše jiné faktory, jako jsou například výchova, osobní zkušenosti, či příslušnost určité sociální skupině. V oblasti národních stereotypů byla na moravskoslezské straně pozorována větší sebekritika, ale jinak se výpovědi respondentů víceméně shodovaly a nebylo možné pozorovat validní rozdíly mezi národními stereotypy příslušníků těchto dvou regionů.

Ačkoli tedy lze na regionální rovině pozorovat mezi příslušníky jednotlivých regionů značnou rivalitu, nelze říci, že jejich rozdíly ovlivňují jejich národní cítění. K pochopení tohoto problému napomůže hypotetická pyramida, která je horizontálně rozdělena na části, kde při výstupu od zdola směrem k cípu vyjadřuje každé další patro větší sociální skupinu, jenž se skládá z menších sociálních skupin v patře pod sebou. V rámci jednoho patra mezi sebou budou sociální skupiny vždy soupeřit. Jak již bylo vysvětleno v teoretické části, většina lidí autostereotypně raději smýšlí pozitivně a

heterostereotypně negativně. Zatímco mezi sebou sociální skupiny v jednom patře jistým způsobem soupeří a srovnávají se, po vstupu do vyššího patra jsou najednou příslušníky stejné sociální skupiny a rázem se jejich identita, hrdost či stereotypy shodují. Jistě dokáže být člověk více hrdý na to, že je Čech, než na to, že je Evropan.

V rámci jednoho patra smýšlejí příslušníci různých sociálních skupin skrze různé stereotypy. Pokud se však "spojí" ve vyšší a větší sociální skupině, jejich stereotypy se často shodují. Zde už záleží spíše na stupni vzdělání, věku, či osobních zkušenostech, než na regionální příslušnosti. Člověk, který většinu svého života strávil na Moravě, má vypracovaný určitý heterostereotypní názor na příslušníka českého regionu a naopak. Je však více než pravděpodobné, že oba dva příslušníci mají stejný heterostereotypní názor na Rusy, Němce, či Japonce.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Knižní zdroje:

ALLPORT, Gordon Willard. *O povaze předsudků*. V českém jazyce vyd. 1. Překlad Eduard Geissler. Praha: Prostor, 2004, 574 s. ISBN 80-726-0125-3.

DEVITO, Joseph A. *Základy mezilidské komunikace: 6. vydání*. 1. vyd. Praha: Grada, 2008, 502 s. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-2018-0 (Váz.).

FRIČ, Pavol a kol. *Vůdčovství českých elit*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2008, 296 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-802-4725-635.

FTOREK, Jozef. *Public relations jako ovlivňování mínění*. 2., rozš. vyd. Praha: Grada Publishing, 2009, 195 s. Manažer. ISBN 978-80-247-2678-6 (BROŽ.).

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005, 407 s. ISBN 80-736-7040-2.

HOLÝ, Ladislav. *Malý český člověk a skvělý český národ: národní identita a postkomunistická transformace společnosti*. 2. vyd. Překlad Zdeněk Uherek. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010, 233 s. Studie (Sociologické nakladatelství), 30. sv. ISBN 978-807-4190-186.

IVANOVÁ, Kateřina, ŠPIRUDOVÁ, Lenka. *Multikulturní ošetrovatelství I*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-802-4712-123

MIKULÁŠTÍK, Milan. *Komunikační dovednosti v praxi*. Vyd. 1. Překlad Eduard Geissler. Praha: Grada, 2003, 361 s. ISBN 80-247-0650-4.

PECKA, Emanuel. *Sociologie politiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 240 s. Sociologie (Grada). ISBN 978-802-4727-936.

PRŮCHA, Jan. *Interkulturní komunikace*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 199 s. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-3069-1 (BROŽ.).

VLACHOVÁ, Klára a Blanka ŘEHÁKOVÁ. *Česká národní identita po zániku Československa a před vstupem do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Sociologický ústav Akademie věd České republiky, 2004, 39 s. Sociologické studie/Sociological Studies, 04:09. ISBN 80-7330-066-4.

VÝROST, Jozef. *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Editor Ivan Slaměník. Praha: Grada, 2008, 404 s. Psyché (Grada). ISBN 9788024714288 (BROŽ.).

7.2 Internetové zdroje:

KANDERT, Josef. „My“, příslušníci civilizovaných národů, a „oni“, příslušníci kmenů: aneb Antropologické vidění všelijak chápaných pojmů. Vesmír [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://vesmir.cz/clanek/my-prislusnici-civilizovanych-narodu-a-oni-prislusnici-kmenu>

REITHOFOVÁ, Alžběta. *Jadwiga Šanderová: Sociologické uvažování se vždycky hodí*. Sociál: Časopis studentů fakulty sociálních věd UK [online]. [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://social.ukmedia.cz/jadwiga-sanderova-sociologicke-uvazovani-se-vzdycky-hodi>

ROUBAL, Ondřej. *Když se řekne identita. Regionální identita (I. část)* [online]. [cit. 2012-1-21]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=138&lst=116>

ROUBAL, Ondřej. *Když se řekne identita. Regionální identita (III. část)* [online]. [cit. 2012-1-21]. Dostupné z: <http://www.socioweb.cz/index.php?disp=teorie&shw=149&lst=115>

8 Seznam příloh

8.1 Strukturovaný dotazník

8.1.1 Předmluva k dotazníku:

Dobrý den. Jmenuji se Matěj Říha a jsem studentem 3. ročníku provozně ekonomické fakulty ČZU. Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který slouží jako kvantitativní výzkum k mé bakalářské práci na téma *Národní stereotypy: Příklad ČR*. Pro zjednodušení odpovědí jsem rozdělil Českou republiku pouze na Čechy a Moravu, Slezsko tedy v tomto případě spadá pod Moravu. Odpovědi jsou anonymní a nikdo se nedozví, kdo jak odpověděl. Vyplnění zabere nanejvýš 5 minut. Velice děkuji za Váš čas a vyplnění.

8.1.2 Otázky v dotazníkovém šetření:

1. Jsem: Žena(63,04%); Muž(36,96%)

2 Je mi: 15-20 let(28,26%); 21-25 let(58,70%); 26-30 let(5,43%); 31-40 let(1,09%); 41 a více let(6,52%)

3 Narodil/a jsem se: v Čechách(67,39%); na Moravě(32,61%); mimo Českou republiku(0,00%)

4 Většinu svého života jsem strávil/a: v Čechách(75,00%); na Moravě(25,00%)

5 Považuji se spíše za: Čecha(67,39%); Moravana(32,61%)

6 Dosažené vzdělání: Středoškolské(61,96%); Vysokoškolské(26,09%); Základní(11,96%); žádné(0,00%)

7 Zaměstnání: Student(66,30%); Zaměstnaný/á(29,35%); Nezaměstnaný/á (4,35%)

8 Spíše upřednostňuji život: ve velkém městě(72,83%); v malém městě(27,17%)

9 Zesměšňoval/a jste někdy jako příslušník regionu, jehož se cítíte být součástí (Čechy × Morava), příslušníky druhého regionu?: Ano(48,91%); Ne(42,39%); Nevím(8,70%)

10 Kdybych si měl/a vybrat partnera/partnerku do života podle regionu, byl/a by z: Čech(67,39%); Moravy(32,61%)

11 Myslíte si, že je pro člověka, jenž většinu svého života strávil v Čechách snadné zapadnout do kolektivu lidí na Moravě?: spíše ne(45,65%); spíše ano(40,22%); nevím(14,13%)

12 Myslíte si, že je pro člověka, jenž většinu svého života strávil na Moravě snadné zapadnout do kolektivu lidí v Čechách?: spíše ano(57,61%); spíše ne(31,52%); nevím(10,87%)

13 Typický Čech se podle mě spíše: snaží žít podle nových trendů(68,48%); snaží žít podle tradic a starých zvyků (31,52%)

14 Typický Čech je podle mě spíše: kariérista(61,96%); idealista(38,04%)

15 Typický Čech je podle mě spíše: "skrblík"(85,87%); pohostinný, rozdavačný(14,13%)

16 Typický Čech je podle mě spíše: přátelský, příjemný(53,26%); povýšený, namyšlený(46,74%)

17 Typický Čech je podle mě spíše: líný, bez vůle(69,57%); ambiciózní, pilný, aktivní(30,43%)

18 Typický Čech podle mě spíše: myslí jen na sebe(88,04%); myslí na ostatní(11,96%)

19 Typický Moravan se podle mě spíše: snaží žít podle tradic a starých zvyků(84,78%); snaží žít podle nových trendů(15,22%)

20 Typický Moravan je podle mě spíše: idealista(75,00%); kariérista(25,00%)

21 Typický Moravan je podle mě spíše: pohostinný, rozdavačný(90,22%); "skrblík"(9,78%)

22 Typický Moravan je podle mě spíše: přátelský, příjemný(86,96%); povýšený, namyšlený(13,04%)

23 Typický Moravan je podle mě spíše: ambiciózní, pilný, aktivní(55,43%); líný, bez vůle(44,57%)

24 Typický Moravan podle mě spíše: myslí na ostatní(67,39%); myslí jen na sebe(32,61%)

25 Myslím si, že obecný názor Čechů na Moravany je spíše: negativní(48,91%); pozitivní(35,87%); nevím(15,22%)

26 Myslím si, že obecný názor Moravanů na Čechy je spíše: negativní(79,35%); pozitivní(10,87%); nevím(9,78%)

27 "Typického Čecha" bych charakterizoval dvěma slovy jako: ...

28 "Typického Moravana" bych charakterizoval dvěma slovy jako: ...

29 Cítíte se být spíše občanem ČR, nebo spíše příslušníkem Vašeho regionu: spíše občanem ČR (98,91%); spíše příslušníkem svého regionu(1,08%)

30 Jste hrdý/á na to, že jsem občanem ČR?: spíše ano(42%); spíše ne(38%); nevím(20%)